

Pearl Harbor: Intelligence Failure?

Een onderzoek naar de toepassing van het begrip 'intelligence failure' op de Japanse aanval op Pearl Harbor.

Naam : Kevin Stuart Londragan
Studentnummer : 9402756
Master : Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief
Begeleider : prof. Dr. B.G.J de Graaff
Datum : 24 oktober 2011
Aantal woorden : 23281

` No matter what happens
the U.S. Navy is not going to be caught napping.'

Secretary of the Navy Frank Knox, 4 december 1941¹

¹ David McCullough, Truman (1992)

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	3
STATUS QUAESTIONIS.....	4
<i>Onderzoeksvraag en hypothese</i>	8
<i>Structuur</i>	9
HOOFDSTUK 1: THEORETISCH KADER.....	10
1.1 <i>Begrippenkader</i>	10
1.2 <i>Theorieën en methodologie</i>	15
HOOFDSTUK 2: PEARL HARBOR, 7 DECEMBER 1941	24
2.1 <i>Historische handelingen</i>	24
2.2 <i>De middelen van de Amerikaanse inlichtingendiensten</i>	28
2.3 <i>De informatiepositie van de Amerikaanse inlichtingendiensten</i>	30
HOOFDSTUK 3: PEARL HARBOR ALS INTELLIGENCE FAILURE	40
3.1 <i>Toetsing van de casus aan Beldens 'Decision Stairway'</i>	40
3.2 <i>Toetsing van de casus aan Handels 'signals-to-noise ratio'</i>	44
3.3 <i>Toetsing van de casus aan de visie van Richard Betts</i>	53
CONCLUSIE	60
GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	69
BIJLAGE 1: DE LIJST VAN TRICYCLE.....	72
BIJLAGE 2: HET 'WINDS CODE' BERICHT	73

Inleiding

Inlichtingendiensten en zogenaamde 'intelligence failures' zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Eén van de primaire taken van inlichtingendiensten is het voorkomen van strategische verrassing, van zowel politiek-strategische als militaire aard. Wanneer een staat het slachtoffer wordt van een strategische verrassing zijn het de inlichtingendiensten die zich als eerste moeten verantwoorden. De term 'intelligence failure' wordt vaak onterecht en op onverantwoordelijke wijze gebruikt om de inadequate voorbereiding of het gebrek aan reactie van het land te verklaren. Onterecht vanwege het feit dat inlichtingendiensten lang niet altijd verantwoordelijk zijn voor het falen. Onverantwoordelijk omdat, door de schuld zoveel mogelijk bij de inlichtingendiensten te leggen, andere factoren die ten grondslag liggen aan een verrassing niet voldoende worden benadrukt en staten er geen of onvoldoende lering uit trekken.

Falende inlichtingendiensten en verrassingsaanvallen zijn actueel. De aanvallen van 11 september 2001 op het World Trade Center en het Pentagon hebben opnieuw op pijnlijke wijze duidelijk gemaakt dat geen enkel land zich volledig kan beschermen tegen een verrassingsaanval, zeker niet wanneer deze gericht is tegen onwaarschijnlijke, of zachte, doelwitten. Discussies over gemaakte fouten, voorstellen voor organisatorische of methodologische wijzigingen en nauwere samenwerking tussen de verschillende diensten zijn sinds de aanslagen opnieuw aan de orde. Tevens worden vergelijkingen gemaakt met eerdere strategische verrassingen, waarbij de Japanse aanval op de Amerikaanse vloot bij Pearl Harbor in 1941 de meest voor de hand liggende vergelijking biedt. Pearl Harbor is zo toepasselijk, omdat ook in dit geval Amerika ogenschijnlijk volledig verrast werd door een aanval op een onwaarschijnlijk doelwit.

Geen enkele strategische verrassing kan volledig worden verklaard door alleen te wijzen naar falende inlichtingendiensten. Elk vindt onder unieke omstandigheden plaats waar niet alleen de inlichtingendiensten, maar ook beleid, politiek en de beschikbare technische middelen invloed op hebben. Hierdoor is het vrijwel onmogelijk gebleken een sluitende theorie voor preventie van strategische verrassing te ontwikkelen. Wel zijn er theorieën beschikbaar die achteraf een verklarende werking kunnen hebben ten aanzien van de totstandkoming van strategische verrassing. Het doel van deze scriptie is om een aantal van deze theorieën te toetsen op de eerste grote Amerikaanse strategische verrassing: de Japanse aanval op Pearl Harbor in 1941.

Status Quaestionis

Voor een volledige historiografie van *intelligence failures* en inlichtingendiensten sinds Pearl Harbor is in deze scriptie helaas geen ruimte. Daarom zal worden volstaan met een beschrijving van de gedane onderzoeken en bestaande literatuur rond de verrassingsaanval op Pearl Harbor. Gedurende deze zeventig jaar heeft het discours rond de intelligence failure van Pearl Harbor niet alleen geresulteerd in een enorme hoeveelheid onderzoeken en literatuur, maar ook in het misbruik van de idee van Pearl Harbor voor politieke doeleinden.

Voorafgaand aan Pearl Harbor was er nauwelijks wetenschappelijk discours of theoretisering over de oorzaak of het voorkomen van verrassingsaanvallen. Zelfs in militairfilosofische kringen bleef het effect van strategische verrassing onderbelicht. Carl von Clausewitz was zelfs van mening dat verrassing een overgewaardeerd strategisch oorlogsinstrument was.² De eerste grondige onderzoeken naar het ontstaan van strategische verrassing vonden plaats vlak na de aanval op Pearl Harbor. Gedurende de periode van 8 december 1941 tot 23 mei 1946 werden maar liefst tien officiële onderzoekscommissies en hoorzittingen ingesteld om de oorzaken van de verrassingsaanval te achterhalen. De opdrachten hiertoe werden verleend door instanties als het Congres, het leger en de marine. Een gezamenlijk onderzoek vond niet plaats. De conclusies van deze onderzoeken liepen sterk uiteen. Het eerste onderzoek, uitgevoerd door *Secretary of the Navy* Knox, legde de schuld duidelijk neer bij de commandanten ter plaatse, Admiraal Kimmel en Generaal Short, voor het negeren van eerdere waarschuwingen en onvoldoende voorbereiding.³ Het tweede, justitiële, onderzoek stelde vast: *'it was a dereliction of duty on the part of each of them [Kimmel en Short] not to consult and confer with the other respecting the meaning and intent of the warnings'*.⁴ Deze conclusie had tot gevolg dat zowel het leger als de marine een tegenonderzoek instelde om Short en Kimmel van blaam te zuiveren. Hoewel de onderzoeken hier niet in slaagden, werd wel voorkomen dat de bevelhebbers voor de krijgsraad moesten verschijnen.⁵

² James J. Wirtz, 'Theory of Surprise' in: Richard K. Betts, Thomas G. Mahnken ed., *Paradoxes of Strategic Intelligence: essays in honor of Michael I. Handel* (New York 2003) 102.

³ James J. Wirtz, 'Responding to surprise', *Annual Review of Political Science* (2006) 45-65.

⁴ Owen J. Roberts, 'Report of the Commission appointed by the President of the United States to investigate and report the facts relating to the attack made by the Japanese armed forces upon Pearl Harbor in the territory of Hawaii on December 7, 1941' ((United States Senate 1942).

⁵ Wirtz, 'Responding to surprise'.

Het doel van het derde onderzoek, de zogenaamde *Hart Inquiry* dat plaats vond tussen 12 februari 1944 en 15 juni 1944, was niet zozeer om een oordeel te vellen over de gebeurtenissen rond Pearl Harbor maar om getuigenissen vast te leggen en bewijs te verzamelen.⁶ De vierde en vijfde onderzoeken werden door respectievelijk het leger en de marine ingesteld en vonden plaats tussen 20 juli 1944 en 20 oktober 1944. Het legeronderzoek achtte Generaal Short niet schuldig aan nalatigheid en bekritiseerde het gedrag van Generaal George Marshall, toenmalig chef van de generale staf, tijdens de aanloop naar de aanval. Ook werd de communicatie tussen Short en Kimmel als onvoldoende beoordeeld. Het marineonderzoek oordeelde eveneens dat diens operationele commandant Kimmel niet voldoende informatie uit Washington had ontvangen om diens taak correct uit te voeren. De bevindingen van deze onderzoekscommissies werden echter door Washington afgewezen.⁷

Waar deze eerste onderzoeken zich voornamelijk richtten op de schuldvraag, trachtten de latere onderzoeken de onderliggende oorzaken bloot te leggen. Deze onderzoeken zijn daarom van meer academische waarde voor deze scriptie dan hun voorgangers. De zesde, zevende en achtste onderzoeken gaven speciale aandacht aan de beschikbare informatie en hoe deze werd verspreid. Vooral het onderzoek van majoor Henry Clausen was waardevol. Wirtz stelt: *'The Clausen investigation [...] was a more colorful effort to elicit commentary about intelligence, cryptological, and communication matters from officers who had worked with Magic materials on the eve of Pearl Harbor.'*⁸ Het meest uitgebreide onderzoek vond plaats tussen 15 november 1945 en 23 mei 1946. De *Joint Congressional Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack* bestond uit 39 delen en de getuigenissen bevatten meer dan 25.000 woorden. Het belangrijkste aspect aan dit onderzoek was dat er in totaal 25 aanbevelingen werden gedaan voor hervormingen om een herhaling in de toekomst te voorkomen. Eén van deze aanbevelingen was een directe aanleiding voor de totstandkoming van de Central Intelligence Agency (CIA). Deze aanbevelingen luidden het tijdperk in van onderzoek naar preventie van verrassingsaanvallen. Hoewel de Tweede Wereldoorlog inmiddels ten einde was, betekende dit niet dat een eind gekomen was aan de zorgen over strategische verrassing. De oplopende spanningen gedurende de Koude Oorlog gingen gepaard met een nucleaire wapenwedloop. De Verenigde Staten konden zich geen tweede Pearl Harbor, met mogelijk miljoenen slachtoffers, veroorloven. De dreiging van een nucleaire verrassingsaanval politiseerde de idee van de verrassing van Pearl Harbor.

⁶ Wirtz, 'responding to surprise'.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

21 jaar na dato publiceerde Roberta Wohlstetter haar boek *Pearl Harbor: Warning and Decision*, het eerste standaardwerk over de aanval op Pearl Harbor in het bijzonder en intelligence failures in het algemeen. Zij baseerde haar conclusies voornamelijk op de bevindingen van het Joint Congressional Committee van 1946. Wohlstetter, één van de eerste en voornaamste historici die zich in intelligence failures specialiseerde, was in dienst van de RAND Corporation, een non-profit onderzoeksbureau. Haar onderzoek richtte zich vooral op de onderlinge verhoudingen tussen de diverse inlichtingendiensten in Washington, hun politieke gezagdragers en de lokale bevelhebbers in Pearl Harbor. Centraal stond het concept van *signals and noise*. Signals waren de waardevolle inlichtingen die een indicatie konden geven over de Japanse intenties, terwijl de noise alle niet relevante of tegenstrijdige berichten waren. Door de relatie tussen deze twee elementen te duiden slaagde Wohlstetter er in aan te tonen dat *'unlike the nincompoops who populate the pages of the committee's report, the analysts, policy makers and officers [...] struggle to devise effective policies amid competing pressures and conflicting information.'*⁹ Zij maakte tevens een onderscheid tussen de oorlogsmentaliteit van de aanvaller en de vreedestijdmentaliteit van de partij die verrast wordt.¹⁰ De belangrijkste conclusie van Wohlstetter is echter dat verrassing nog steeds mogelijk is en dat, ondanks de technologische vooruitgangen in analyse en collectie van inlichtingen het voordeel nu zelfs nog meer bij de aanvaller ligt.¹¹

Het werk van Wohlstetter was het eerste onderzoek dat niet door de beoefenaars of gebruikers van inlichtingen, maar door een academicus werd verricht. De op dat moment unieke methodes en inzichten die door haar werden ontwikkeld wakkerden de interesse vanuit de wetenschappelijke wereld aan. Het zouden niet alleen historici zijn die zich in dit werkveld gingen verdiepen. Ook vanuit de sociale wetenschappen, de cognitieve psychologie, internationale betrekkingen, politicologie, rechtswetenschappen en economie zouden velen zich de daaropvolgende decennia verdiepen in de verdere theoretisering van intelligence failures.

Het onderzoek naar de gebeurtenissen rond Pearl Harbor werd gedurende de jaren tachtig voornamelijk gekenmerkt door revisionisme. De revisionisten zijn van mening dat een selecte groep militaire en civiele leiders voorkennis had van de aanval maar deze informatie bewust achterhield om, tegen de wil van het Amerikaanse volk in, Amerika bij de oorlog te betrekken. President Roosevelt, en volgens sommigen zelfs Winston Churchill, zouden een hoofdrol in deze samenzwering hebben gespeeld die aan meer dan 2500 Amerikaanse

⁹ Wirtz, 'Responding to surprise'.

¹⁰ Ibidem. (dit verschil is natuurlijk alleen van toepassing op strategische verrassing voorafgaand aan, niet gedurende, een oorlog.)

¹¹ Roberta Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision* (Stanford 1962) 399.

manschappen het leven kostte. Opvallend aan de revisionisten is dat zij voornamelijk worden vertegenwoordigd door pseudowetenschappers en non-academici. Veelal zijn zij verbonden aan onderzoeksinstellingen die niet tot de gevestigde orde behoren of van twijfelachtig allooi zijn. Deze auteurs baseren hun conclusies vaak op nieuw vrijgegeven informatie onder de *Freedom of Information Act*, zonder deze op kritische wijze te toetsen aan de reeds beschikbare feiten en bronnen. Zo was John Toland, auteur van *Infamy: Pearl Harbor and its aftermath* geen beroepshistoricus en werd hij na de publicatie van zijn boek sterk bekritiseerd. Critici als David Kahn en Robert W. Love twijfelden aan zijn beweringen en zijn gebruik van bronnen.¹² Tolands selectieve en suggestieve gebruik van bronnen heeft ertoe geleid dat hij zijn onderzoek naar een vooraf bepaalde conclusie toeschrijft. Een andere revisionist is Robert B. Stinnett, wiens boek *Day of deceit: The truth about FDR and Pearl Harbor* bij verschijnen in 1999 werd verguisd door de gevestigde orde van historici. Een recensie van zijn boek in het *journal of military history* stelt: 'this is a bad book.[...] The book's methodology is as flawed as the author's logic.'¹³ Tevens wordt Stinnett, die zijn literaire carrière begon als sportverslaggever, beticht van een gebrek aan kennis van de feiten en, net als Toland, selectief gebruik van bronnen.

Het onderzoek naar inlichtingendiensten en verrassingsaanvallen kreeg een nieuwe impuls als gevolg van de aanvallen op het World Trade Center en het Pentagon op 11 september 2001. Deze gebeurtenissen hebben een grote hoeveelheid literatuur, evenals een hernieuwde politisering van Pearl Harbor teweeggebracht. Hoewel een aanzienlijk deel van de literatuur weinig nieuwe inzichten toevoegt aan het discours, heeft een aantal publicaties interessante nieuwe perspectieven opgeleverd. Daarnaast zijn ook de oude 'klassieke' studies opnieuw de trend. Ook in de politiek lijkt de discussie rond verrassingsaanvallen te herleven. Zelfs vóór de aanslagen van de 11^e september zou de Amerikaanse minister van Defensie Rumsfeld zijn medewerkers hebben gewezen op de lessen van Wohlstetters standaardwerk.¹⁴

Vijf decennia onderzoek naar de intelligence failure van Pearl Harbor hebben geresulteerd in een rijk wetenschappelijk discours met gedegen (en minder gedegen) onderzoek en theoretisering. Het merendeel van de theorieën is echter van verklarende aard terwijl, zeker in dit werkveld, juist een grote behoefte is aan theorieën die van voorspellende aard zijn. Dit is

¹² Alvin D. Coox, 'The pacific war revisited: a review article', *Pacific Affairs* Vol. 56, no. 1 (1983) 106-112.

¹³ Edward J. Drea, 'Day of Deceit: The Truth about FDR and Pearl Harbor by Robert B. Stinnett (review)', *Journal of military history* 64, no. 2 (2000) 582-583.

¹⁴ Robert D. Kaplan, 'What Rumsfeld got right', *The Atlantic* (July/August 2008)

logisch, gezien de set unieke omstandigheden die aan elke verrassingsaanval ten grondslag liggen. Het onderzoek naar verrassingsaanvallen mag dan stevig verankerd zijn in de wetenschap, een exacte wetenschap zal het nooit worden.

Onderzoeksvraag en hypothese

Deze scriptie heeft ten doel de onderzoeksvraag, of de verrassing van Pearl Harbor een '*intelligence failure*' genoemd mag worden, te beantwoorden. Voor de casus van Pearl Harbor kan worden beargumenteerd dat de gebrekkige informatievoorziening die aan de besluitvorming van de Amerikaanse beleidsmakers ten grondslag lag niet uitsluitend, of zelfs slechts in geringe mate, het gevolg was van een gebrekkige informatiepositie van de inlichtingendiensten. Onderzoekers blijven echter refereren aan deze term, ook al weerleggen zij in hun onderzoeken de claim dat de verrassingsaanval in kwestie het gevolg is van falende inlichtingendiensten. Het is deze foutieve terminologie die een ieder ongetwijfeld tot de verbeelding spreekt, maar tegelijkertijd afleidt van de vraag wat de werkelijke oorzaak van een strategische verrassing is. De relevantie van deze onderzoeksvraag is daarom tweevoudig. Ten eerste kan in het discours gebruik van de term '*intelligence failure*' worden voorkomen als deze de oorzaak van een strategische verrassing niet volledig beschrijft. Dit zal een aanscherping van het onderzoek betekenen en onderzoek naar de overige factoren die in verrassing meespelen verder uitdiepen. De term '*intelligence failure*' lijkt te globaal en dekt onvoldoende de lading van dat wat in academische onderzoeken aan de orde is. Ten tweede kan, door de algemeenheid van deze term te ontcrachten, een cultuuromslag plaatsvinden waardoor beleidsmakers, onderzoekers en het electoraat meer bewust worden van de rol die factoren buiten de inlichtingendiensten spelen in de totstandkoming van strategische verrassing. Een dergelijke cultuuromslag kan daarmee bijdragen aan het voorkomen van toekomstige strategische verrassingen.

Om de onderzoeksvraag zo volledig mogelijk te beantwoorden dient eerst een aantal deelonderzoeksvragen te worden behandeld. De eerste deelonderzoeksvraag luidt: Welke factoren zijn van invloed geweest op deze verrassing? Door deze factoren in kaart te brengen zullen de unieke omstandigheden van de casus inzichtelijk worden. De bevindingen voortkomend uit de beantwoording van deze vraag stellen ons in staat de tweede deelonderzoeksvraag te beantwoorden, namelijk in hoeverre deze verrassing te wijten is aan falende inlichtingendiensten. De basis van dit onderzoek bestaat uit twee modellen: Thomas Beldens model over de 'decision stairway' en Michael Handels model over de barrières die de signals-to-noise ratio verkleinen. Daarnaast zal de visie van Richard Betts aangaande de onvermijdelijkheid van *intelligence failures* een belangrijke rol spelen.

Structuur

Na dit inleidend schrijven zal in hoofdstuk één het theoretisch kader worden beschreven. In dat hoofdstuk zal door middel van een korte definiëring van het begrippenkader de betekenis van de belangrijkste gebruikte begrippen worden vastgesteld. Daarna zullen de theorieën en methodologie die in deze scriptie worden gebruikt nader worden beschreven. Hoofdstuk twee behandelt de casus van Pearl Harbor. Voor deze casus zullen achtereenvolgens de voorgeschiedenis, de informatiepositie van de verraste partij, en het verloop van de crisis worden behandeld, alvorens de theorieën worden getoetst aan de beschikbare informatie. De scriptie zal worden afgesloten met een conclusie waarin de uitkomst van de casus zal worden opgesomd waarna eventuele aanbevelingen zullen worden gedaan.

Hoofdstuk 1: Theoretisch Kader

In dit theoretisch kader zal eerst een aantal kernbegrippen kort gedefinieerd worden alvorens de in deze scriptie gebruikte theorieën en methodologie zullen worden uiteengezet.

1.1 Begrippenkader

Om verwarring over de gebruikte terminologie te voorkomen worden eerst de meest voorkomende en essentiële begrippen gedefinieerd. Achtereenvolgens zullen de termen *intelligence*, *intelligence failure*, *surprise*, *deception* en *warning* zo eenduidig mogelijk worden omschreven. De hieronder gehanteerde omschrijvingen zijn van toepassing tenzij expliciet anders vermeld. De eerste definitie betreft de term 'intelligence', welke, zelfs in het veld van inlichtingenstudies, op verschillende wijze geïnterpreteerd kan worden. Het is daarom belangrijk om eenduidigheid over het gebruik van de term 'intelligence' in deze scriptie te creëren.

Intelligence

De term 'intelligence' is diffuus en daarom moeilijk te definiëren, voornamelijk omdat zij meerdere betekenissen kan hebben. Lowenthal stelt dat de term intelligence, louter refererend aan het concept nationale veiligheid, drie hoofdbetekenissen heeft. Het kan bijvoorbeeld worden gezien als een proces, *'by which certain types of information are required and requested, collected, analyzed, and disseminated; and the way in which certain types of covert action are conceived and conducted.'*¹⁵ Een andere betekenis ziet intelligence als een product waarbij *'the product of these [beschreven in de voorgaande definitie] processes, that is, as the analysis and intelligence operations themselves.'*¹⁶ Ten slotte kan de term intelligence volgens Lowenthal ook refereren aan de organisaties die deze diverse functies uitoefenen.¹⁷

Michael Herman komt in *Intelligence Power in Peace and War* tot dezelfde conclusie maar stelt dat de tweede betekenis het belangrijkste is. 'Intelligence in government is based on the particular set of organisations with that name: "the intelligence services", or (sometimes) the "intelligence communities". Intelligence activity is what they do, and intelligence knowledge

¹⁵ Lowenthal, *Intelligence: from secrets to policy* (Washington DC. 2000) 8.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

what they produce', aldus Herman.¹⁸ Michael Turner stelt: 'intelligence is a particular kind of information that helps to inform, instruct and educate the policy world. To consumers of intelligence [...] secret intelligence may also be a political asset or liability, depending on whether the information helps or hinders the fulfillment of political goals'¹⁹ Niet alle aspecten van intelligence kunnen worden geschaard onder het begrip secret intelligence. Intelligence, als proces en product, is namelijk meer dan dat en bestaat nog steeds voor het grootste gedeelte uit het verkrijgen en analyseren van informatie uit open bronnen.

Bovenstaande geeft de pluriformiteit rond de betekenis van de term *intelligence* enigszins weer. Voor deze scriptie zal echter de definitie van Jeffrey Richelson worden gehanteerd, die luidt: '*The product resulting from all the collection, evaluation, analysis, integration and interpretation [and dissemination²⁰] of all available information which concerns one or more aspects of foreign nations or of areas of operation which is immediately or potentially significant for planning.*'²¹ De definitie die in deze scriptie wordt gehanteerd is dus vrij nauw omdat, indien deze breder wordt toegepast, de term 'intelligence failure', nota bene het onderwerp van deze scriptie, zijn onderzoekswaarde verliest. Indien de term intelligence breder wordt geïnterpreteerd, dan zal er vrijwel altijd sprake zijn van een intelligence failure. Tevens heeft deze nauwe definitie het voordeel dat de Engelse term intelligence nagenoeg probleemloos kan worden uitgewisseld met de algemeen geaccepteerde Nederlandse term 'inlichtingen'. De hier beschreven definitie heeft tevens zijn weerslag op de volgende term die gedefinieerd dient te worden, namelijk de *intelligence failure*.

Intelligence failure

De term '*intelligence failure*' wordt vaak gebruikt, maar zelden gedefinieerd. In de voor deze scriptie gebruikte literatuur wordt voor dit begrip slechts één maal een werkbare definitie geboden. Rob Johnston stelt in zijn *Analytic culture in the US intelligence community: 'intelligence failure is the systemic organizational surprise resulting from incorrect, missing, discarded, or inadequate hypotheses.*'²² Tevens geeft hij aan dat er verschil is tussen wat hij

¹⁸ Michael Herman, *Intelligence power in peace and war*. (Cambridge 2006).2.

¹⁹ Michael A. Turner, *Why secret intelligence fails*. (Dulles 2005).3.

²⁰ Dit betreft een toevoeging op de definitie.

²¹ Jeffrey T. Richelson, *The U.S. intelligence community*. (Cambridge MA 1985). 2

²² Rob Johnston, *Analytic culture in the US intelligence community: an ethnographic study* (2005 [cited 02 april 2010]); available from https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/analytic-culture-in-the-u-s-intelligence-community/chapter_1.htm.

noemt failure/falen en errors/fouten. *'Intelligence errors are factual inaccuracies in analysis resulting from poor or missing data'*, aldus Johnston. In de overige literatuur wordt weliswaar gesproken over failure, maar wordt een definiëring van het begrip vermeden. Zo ook bij Shulsky, die stelt: *'often it is assumed [...] that intelligence performance should be measured against an ideal of clairvoyance.'*²³ Shulsky geeft met deze zinsnede impliciet de onvermijdelijkheid van een failure aan zonder dat hij de lezer een definitie verschaft. Omdat de wijze waarop Shulsky de definiëring van de term *intelligence failure* ontwijkt kenmerkend is voor de behandeling van deze term in de vakliteratuur, zal voor deze scriptie de definitie van Johnston worden aangehouden. Intelligence failures zijn veelal het gevolg van een bepaalde mate van verrassing.

Surprise

De term *'surprise'*, of verrassing, is eveneens een veelgebruikte maar zelden gedefinieerde term. Betts stelt in zijn *surprise attack* dat het niet het verrassingselement zelf is dat er toe doet, maar de impact die de verrassing heeft op de voorbereidingen van de verraste partij. Hoewel hij hier strikt over verrassingsaanvallen (in de militaire zin van het woord) spreekt, geldt het zelfde voor de impact die politiek-strategische verrassing heeft op het beleid van een tegenstander. De definitie van Betts is geschikt voor deze scriptie en luidt: *'surprise is defined in terms of the defender's unreadiness, caused by one or more mistaken estimates of whether, when, where, and how the enemy would strike.'*²⁴ Om verrassing te creëren maakt een offensieve partij vaak gebruik van middelen om haar intenties te verhullen. Een belangrijk aspect van een succesvolle verrassing is deception, oftewel misleiding.

Deception

Misleiding is één van de middelen die een aanvaller tot zijn beschikking heeft om een verrassing tot stand te brengen. Volgens Shulsky is het voor de offensieve partij nodig om werkelijke signalen te blokkeren en valse indicatoren te creëren: *'implementing a deception operation involves blocking, to the extent possible, the true signals (those that reflect actual*

²³ Abram Shulsky and Schmitt, Gary, *Silent Warfare: understanding the world of intelligence* (Dulles 2002). 69.

²⁴ Richard K. Betts, *Surprise attack: lessons for defence planning* (Washington D.C. 1982). 11.

*activities) and substituting misleading ones.*²⁵ Wohlstetter hanteert een meer afgebakende definitie door te stellen dat *'Deception can lull defenders by increasing the volume of "noise," thereby heightening their impression that the evidence is indeterminate.*²⁶ Voor zover deze term op de casus in deze scriptie van toepassing is zal de laatstgenoemde definitie worden gebruikt. Een aspect waar het succes van verrassing en misleiding van afhangt is de mate waarin het doelwit in staat is om de intenties van de aanvaller te doorgronden en hier een waarschuwing uit kan krijgen.

Warning: hit, miss, false alarm and correct rejection

Waarschuwing, oftewel *warning*, is onder te verdelen in drie fases, namelijk die van de politieke, strategische en tactische waarschuwing. Het niet onderkennen van bedreigingen in elk van deze fases ondermijnt de verdediging tegen verrassing. Volgens Betts betreft politieke waarschuwing een *'increase in tension that raises the possibility that deterrence can fail. This can occur rapidly in an unforeseen crisis or can accumulate gradually over a period of days or many months'.*²⁷ Strategische waarschuwingen betreffen *'indications that the enemy is mobilizing and deploying forces in dispositions consistent with a plan to attack.*²⁸ Tactische waarschuwing betreft *'the detection of the initial movements of the attack itself, before combat is joined.*²⁹ Indien een waarschuwing wordt ontvangen, maar er niet op wordt geacteerd, dan zal de bedoelde verrassing nog steeds een feit zijn. Wanneer een waarschuwing wordt ontvangen staan inlichtingendiensten en beleidsmakers voor de keuze om hierop te reageren of om deze te negeren. Afhankelijk van de juistheid van de waarschuwing is de gekozen actie terecht of onterecht. Dit zal nu geïllustreerd worden aan de hand van de *signal detection theory* van James Wickens.

Volgens Wickens bestaat er bij het analyseren van inlichtingen (*signals*) een combinatie van vier variabelen.³⁰ Een relevant signaal wordt als zodanig herkend, of wordt gezien als irrelevante ruis (*noise*). Daarnaast kan de analist besluiten op deze inlichtingen wel of geen actie te ondernemen. Elke combinatie tussen deze vier variabelen is mogelijk, slechts twee zijn echter wenselijk. Hieronder worden de variabelen in een matrix weergegeven.

²⁵ Shulsky, *Silent Warfare* 118.

²⁶ Betts, *Surprise attack* 108.

²⁷ Betts, *Surprise attack* 4.

²⁸ Ibidem. 4-5

²⁹ Ibidem. 5.

³⁰ Thomas D. Wickens, *Elementary signal detection theory* (New York 2002) 7.

RESPONSE		
	NO	YES
NOISE	Correct Rejection	False Alarm
SIGNAL	Miss	Hit

Figuur 1: Signal Detection model³¹

Indien een signaal, oftewel relevante intelligence, als irrelevante noise, wordt geclassificeerd door een analist, dan wordt gesproken van een zogenaamde *miss*. De analist heeft namelijk onterecht relevante informatie geïnterpreteerd als noise, wat zijn informatiepositie verslechtert en de kans op misleiding vergroot. Indien de ontvangen intelligence wel slechts noise bevatte, dan is er sprake van een zogenaamde *correct rejection*. De analist herkende de binnengekomen informatie namelijk terecht als irrelevant. Dit verkleint niet alleen de kans op misleiding maar stelt de analist, door zich niet verder met deze irrelevante intelligence bezig te houden, in staat zich te richten op relevante intelligence. Indien de analist irrelevante informatie onterecht interpreteert als een relevante indicator en dus valide intelligence, dan is er sprake van een zogenaamde *false alarm*. Het nadeel van een *false alarm* is dat, naarmate deze zich vaker voordoet, deze de waakzaamheid van de analist vermindert aangezien soortgelijke informatie in de toekomst wellicht bij voorbaat wordt verworpen door de analist. Indien deze automatische verwerping onterecht is, speelt dit misleiding in de hand en vergroot het de kans op verrassing. Indien een analist ten slotte een signaal correct interpreteert als een indicator, dan is er sprake van een zogenaamde *hit*. Het betreft in dit geval bruikbare intelligence die op de juiste waarde is geschat en die kan bijdragen aan het totaalbeeld van de analist.

Het *signal detection model* is toepasbaar op zowel het politieke, strategische als het tactische niveau. Op elk niveau kunnen, afhankelijk van het type signaal en tijdstip waarop dit plaatsvindt, de gevolgen voor het onjuist classificeren van dergelijke signalen een impact hebben op de mate van verrassing.

³¹ Wickens, Elementary signal detection theory 7.

1.2 Theorieën en methodologie

De basis van deze scriptie wordt gevormd door een drietal theorieën aan de hand waarvan de casus rond Pearl Harbor zal worden behandeld. Deze theorieën stammen uit de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw en werden ontwikkeld vanuit het oogpunt van de Koude Oorlog, maar zijn nog steeds toepasbaar. De vijand is veranderd; het gevaar voor verrassing zeker niet. Het is niet de bedoeling van deze scriptie de robuustheid van deze theorieën te toetsen. Deze theorieën zullen juist gebruikt worden om inzicht te krijgen in de informatiepositie en de processen van de inlichtingendiensten voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor.

De eerste theorie betreft de '*decision stairway*' van Thomas Belden, waarmee wordt geïllustreerd hoe een goede informatiepositie van het doelwit de kans op een verrassingsaanval kan verkleinen. De tweede theorie betreft de '*signals-to-noise ratio*' van Michael Handel. Deze theorie richt zich op de wijze waarop relevante informatie verloren gaat in een massa van irrelevante informatie en hoe dit tot strategische verrassing kan leiden. De derde theorie betreft een hypothese van Richard Betts over de onvermijdelijkheid van verrassingsaanvallen. In deze hypothese komt een aantal aspecten aan de orde welke bijdragen aan de totstandkoming van verrassing. Door deze te onderkennen kan de kans op verrassing worden teruggebracht. Deze theorieën, en de reden voor de toepassing in deze scriptie, zullen hieronder worden toegelicht.

Thomas Beldens theorie over de '*decision stairway*'

Thomas Belden publiceerde zijn theorie over de zogenaamde *decision stairway* in *International Studies Quarterly* van maart 1977. Deze theorie richt zich op de relatie tussen politieke besluitvorming en inlichtingen en de mate waarin een goede informatiepositie de plannen van een tegenstander voor een verrassingsaanval kan verstoren en mogelijk voorkomen. Om zijn theorie te illustreren maakt Belden gebruik van een tweetal casussen, te weten de aanval op Pearl Harbor en de Yom Kippoer Oorlog. Hoewel Pearl Harbor in deze scriptie ook als casus gebruikt zal worden, zal de theorie hier uitgebreider worden toegepast.

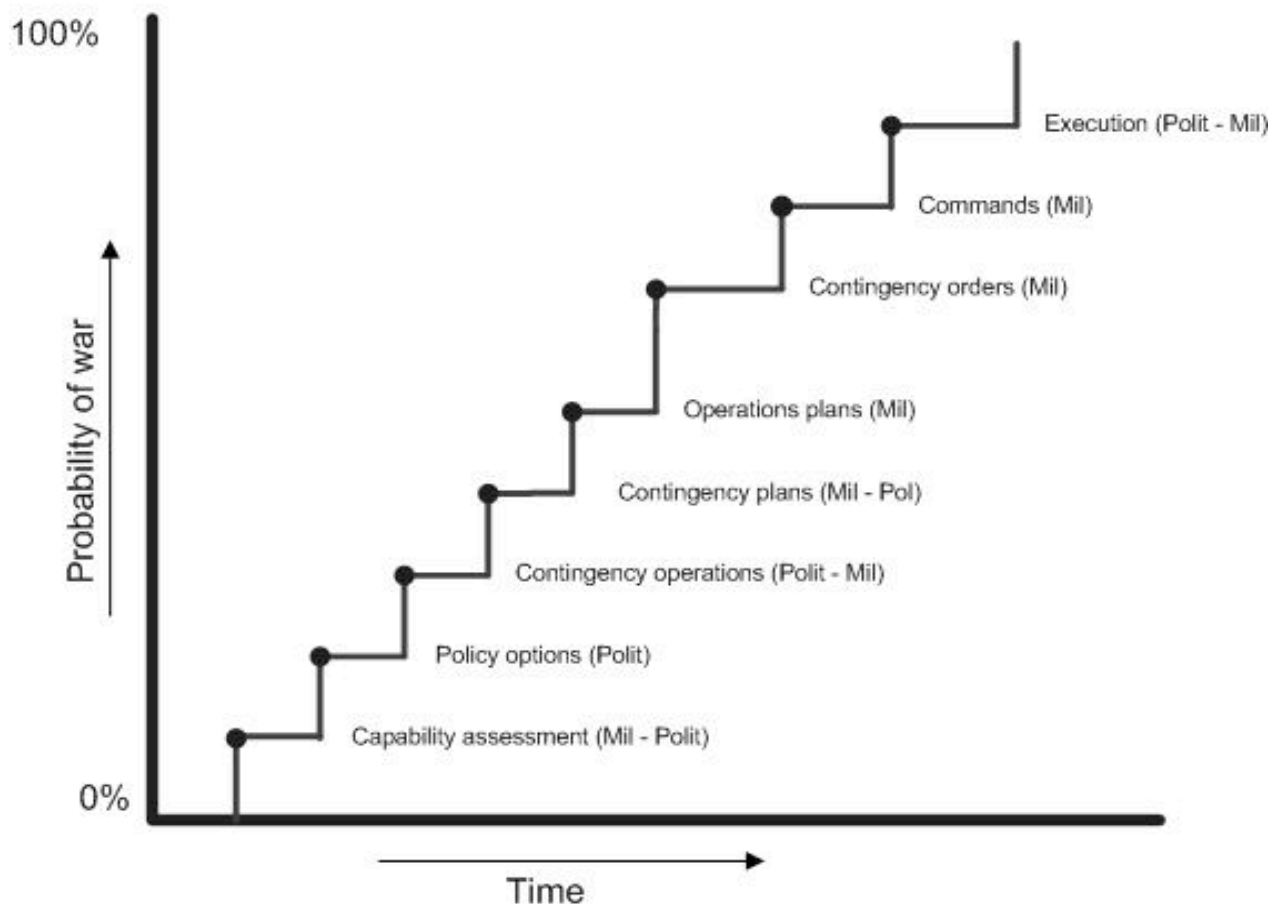
Volgens Belden gaat het waarschuwingsproces, dat nodig is om strategische verrassing te voorkomen, verder dan inlichtingen alleen omdat het ook de relevante beleidsprocessen dient te beïnvloeden. De inlichtingen die bij de beleidsmakers binnenkomen dienen daarom zoveel mogelijk te worden omgezet in acties. Deze acties kunnen de intenties van potentiële agressors beïnvloeden of zelfs teniet doen. Om dit te illustreren heeft Belden de theorie rond de '*decision stairway*', of beslissingsladder, ontwikkeld. Volgens Belden heeft het

waarschuwingproces vier doeleinden: '(1) *avoid or head-off a potential crisis situation (crisis avoidance)*. (2) *If (1) fails, manage the crisis so as to satisfy national policy objectives without resorting to military violence*. (3) *if (2) fails, use [...] military force or diplomatic efforts to avoid long or severe conflict[...]*. (4) *if (3) fails, end the conflict on terms as favorable to our interests as possible.*'³²

Tijdens het waarschuwingproces bestudeert een inlichtingengemeenschap de diverse indicatoren en intenties van een potentiële vijand. Deze indicatoren kunnen van korte, lange, of middellange termijn zijn en van militaire, politieke of andere, bijvoorbeeld economische, aard zijn. De wijze waarop beleidsmakers, militaire planners en politici op deze indicatoren reageren is van grote invloed op het acteren van de tegenstander. De acties die uit het waarschuwingproces voortkomen vormen weer indicatoren voor de tegenpartij waarop deze zijn acties mogelijk zal aanpassen. Het is niet alleen de wijze waarop op indicatoren wordt gereageerd, maar ook de tijdigheid waarmee dit wordt gedaan. Strategische indicatoren zijn normaliter lange termijn indicatoren. Echter, de acties die hierop vanuit het waarschuwingproces dienen te volgen zijn veelal ook van strategische aard en zijn niet direct van invloed op het handelen van de tegenpartij. Tactische indicatoren daarentegen kunnen een vrijwel onmiddellijk effect hebben.

De interactie tussen beide partijen, waarbij elke indicator een reactie oplevert die vervolgens door de andere partij weer kan worden gezien als indicator, kan de intenties van de beide partijen duidelijk maken. De acties van beide partijen beïnvloeden elkaar namelijk. Elke grote militaire of politieke ontwikkeling moet volgens Belden een aantal beslissingsmomenten doorlopen. Het model voor deze beslissingsmomenten wordt hieronder getoond.

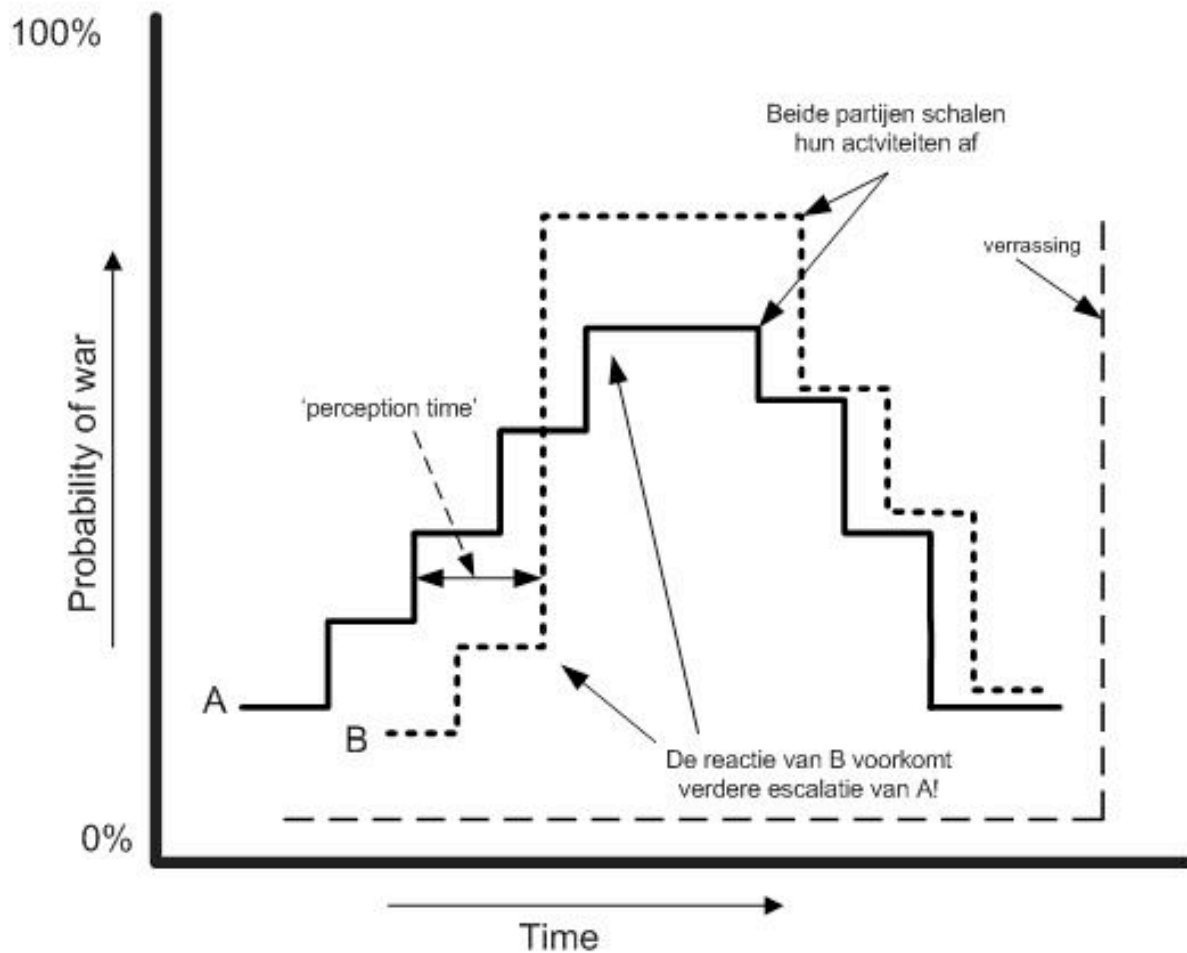
³² Belden, 'Indications, warning and crisis operations' *International studies quarterly* vol. 21, no1 (1977) 181-198.

Figuur 2: Decision Stairway

Wanneer de planners of beleidsmakers van een land zich bedreigd voelen, dan dient daarop geacteerd te worden door de diverse politieke en militaire opties af te wegen. Daarna dienen diverse alternatieven, de zogenaamde *contingency operations* en *contingency plans*, te worden afgewogen. Elke hogere stap die op de beslissingsladder wordt genomen brengt de twee landen dichterbij een conflict. Belden stelt: *'The best any intelligence system can do is to determine where the opponent is on the decision stairway. In many circumstances, this [...] can be used to take actions which will force the opponent to avoid conflict.'*³³ Natuurlijk stelt dergelijke kennis de planners ook in staat tot preventief ingrijpen. Het model voor interactie tussen twee partijen is hieronder weergegeven in figuur 3.

³³ Belden, 'Indications, warning and crisis operations'.

Figuur 3: Interactie tussen partijen

Er dient rekening te worden gehouden met vertragingen in de bewegingen op de beslissingsladder als gevolg van enerzijds de tijd die het de inlichtingendiensten kost om de plannen van de vijand te onderscheppen en te analyseren en anderzijds de tijd die het de beleidsmakers kost om tot maatregelen te komen. Belden noemt deze vertraging *perception time*. Hoe langer deze *perception time*, des te kleiner de kans dat er tijdig tegenmaatregelen kunnen worden uitgevoerd op de acties van de tegenstander. Een mogelijke kritiek op Beldens *decision stairway* theorie is dat deze geen rekening houdt met mogelijke institutionele of technologische barrières die de verwerving van informatie over vijandelijke intenties en de interpretatie daarvan in de weg staan. Institutionele barrières zijn onder meer een gebrek aan samenwerking tussen verschillende diensten en het gebruik van onjuiste analytische processen om de informatie te ontsluiten. Technologische barrières slaan enerzijds op technologische tekortkomingen van inlichtingendiensten, zoals het onvermogen om vijandelijk berichten te

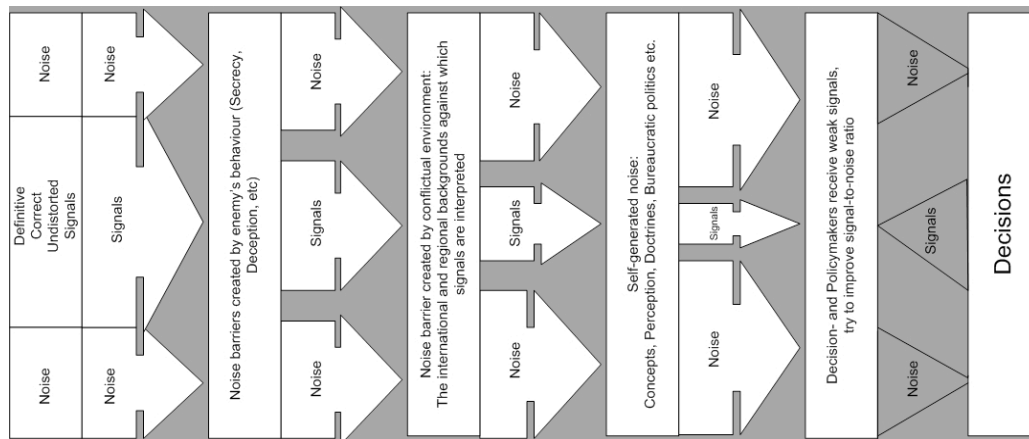
ontcijferen. Anderzijds slaat dit op de maatregelen die door een tegenstander worden genomen om de vijand te misleiden.

Beldens theorie is geschikt om op de casus van Pearl Harbor toe te passen omdat hiermee de politieke en militaire waarschuwingsprocessen op zowel het tactische als het strategische niveau relatief simpel in kaart kunnen worden gebracht. Uit de reactie van de inlichtingendiensten en beleidsmakers in de crisis voorafgaand aan de verrassing, welke is af te lezen uit de interactie met de tegenstanders, kan afgeleid worden of er sprake was van een strategische verrassing. Beldens theorie is de eerste van de theorieën die in de casus gebruikt zullen worden. Michael Handels theorie over de signals-to-noise ratio zal in de volgende paragraaf worden behandeld.

Michael Handels theorie over de barrières die de signals-to-noise ratio verkleinen

Michael Handel publiceerde zijn theorie rond de barrières die de signals-to-noise ratio verkleinen in *International Studies Quarterly* van september 1977.³⁴ Deze theorie richt zich op de mate waarin waardevolle indicatoren (signals) verloren gaan in de massa van niet relevante factoren (noise) en in hoeverre de noise die gegenereerd wordt te wijten is aan een drietal factoren, door Handel barrières genoemd. De eerste barrière bestaat uit pogingen van de verrassende partij om zijn acties te verhullen, de zogenaamde misleiding. De tweede barrière wordt gevormd door het internationale politieke klimaat. Gebeurtenissen elders ter wereld kunnen immers van invloed zijn op de mate waarin een potentieel doelwit van verrassing aandacht besteedt aan de specifieke dreiging die van de verrassende partij uitgaat. De derde barrière zijn de institutionele barrières die de inlichtingendiensten en beleidsmakers beperken in hun capaciteit de signals van noise te onderscheiden. Dit kan bijvoorbeeld het conceptuele raamwerk zijn van waar binnen de vijand wordt geanalyseerd of onvoldoende samenwerking tussen bureaus. Deze barrières zijn hieronder in een model weergegeven.

³⁴ Handel, 'The Yom Kippur War and the inevitability of surprise', *International studies quarterly* vol.21, no.3 (1977) 461-502.

Figuur 4: de drie 'noise barriers'

Handel heeft een pessimistische visie op de mogelijkheden van inlichtingendiensten om verrassingsaanvallen te voorkomen. Dit pessimisme blijkt onder meer door Handels formulering van vijf paradoxen³⁵. Zijn eerste paradox betreft signals en noise. Hij stelt dat *'As a result of the great difficulties in differentiating between "signals" and "noise" in strategic warning, both valid and invalid information must be treated on a similar basis. In effect, all that exists is noise, not signals.'*³⁶ De tweede paradox betreft het risico van verrassingsaanvallen en luidt: *'The greater the risk [voor de agressor om een verrassingsaanval uit te voeren] the less likely it becomes. In fact, the greater the risk, the smaller the risk becomes.'*³⁷ Zijn derde paradox richt zich op een ideale politieke situatie waarin verrassing plaats zou moeten vinden. Hij spreekt over *'the sounds of silence. A quiet international background can act as background noise which, by conditioning observers to a peaceful routine, covers preparations for war.'*³⁸ Zijn vierde paradox betreft het gevaar voor zelfoverschatting bij inlichtingendiensten, aangezien *'The greater the credibility of an intelligence agency over the course of time, the less its reports and conclusions are questioned; therefore, the greater the risk in the long run of over-relying on its findings.'*³⁹ Ten slotte stelt hij dat een inlichtingendienst het slachtoffer kan worden van zijn eigen succes, resulterend in een *Self-negating prophecy*. Hij stelt: *'Information on a forthcoming enemy attack leads to countermobilization which, in turn, prompts the enemy to delay or cancel his plans. It is thus impossible - even in retrospect - to know whether*

³⁵ Handel, 'Inevitability of surprise'.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

*countermobilization is justified or not.*⁴⁰ Hoewel bovenstaande in Handels artikel is beschreven vanuit het oogpunt van de Yom Kippoer oorlog, zal de universaliteit van deze paradoxen, door deze toe te passen op de casus van Pearl Harbor, in deze scriptie worden getoetst.

Handel onderschrijft niet alleen de beweringen van Wohlstetter, die de signals-to-noise ratio 15 jaar eerder beschreef, maar hij verfijnt ze ook. Wohlstetter maakte in haar werk slechts een onderscheid tussen 'natural noise', welke door omstandigheden gecreëerd wordt, en 'artificial noise', welke door de verrassende partij opzettelijk wordt gegenereerd om het doelwit te misleiden.⁴¹ In tegenstelling tot Wohlstetter classificeert Handel noise in zogenaamde *noise levels*. Hierdoor zijn deze beter te identificeren en kan er sneller en beter op geacteerd worden door de betrokken diensten. Om zijn theorie te illustreren maakt Handel gebruik van de casus van de Yom Kippoer oorlog in 1973, een verrassing die ten tijde van het schrijven van zijn artikel in 1977 nog zeer vers in het geheugen van inlichtingendiensten gegrift was. Handels theorie is ook zeer geschikt om op de casus van Pearl Harbor toe te passen omdat, door de noise barrières in de casus te duiden, de institutionele gebreken binnen de inlichtingendiensten en beleidsmakers kunnen worden geïdentificeerd. Door het toepassen van Handels theorie worden de eerdergenoemde lacunes in de theorie van Belden aangevuld. De met deze twee theorieën verkregen inzichten kunnen echter worden aangevuld met een verdieping in de processen die binnen de inlichtingendiensten plaatsvonden en kunnen hebben bijgedragen aan de in de casus beschreven verrassing. De hypothese van Betts over de onvermijdelijkheid van intelligence failures levert hiervoor een prima kader.

De visie van Richard Betts aangaande de onvermijdelijkheid van intelligence failures

In tegenstelling tot de voorgaande modellen van Belden en Handel zal het toetsingskader van Betts niet zozeer gebaseerd zijn op een model, maar op een aantal algemenere fenomenen die zich bij strategische verrassing voordoen. Deze fenomenen zijn ook door andere academici⁴² beschreven maar zullen voor deze scriptie worden gebaseerd op het artikel van Betts in *Political Science Quarterly*⁴³ dat hij in 1980 publiceerde. Hoewel het moeilijk is een onderliggende theorie in dit artikel te herkennen, stipt Betts wel een aantal aspecten van het

⁴⁰ Handel, 'Inevitability of surprise'.

⁴¹ Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision*. 423.

⁴² De fenomenen worden onder andere beschreven door Abram Shulsky en Gary Schmitt in *Silent Warfare: understanding the world of intelligence*, Michael Turner in *Why secret intelligence fails*, Walter Laquer in *World of Secrets: the uses and limitations of intelligence* en Ephraim Kam in *Surprise attack: the victim's perspective*

⁴³ Richard K. Betts, 'Surprise despite warning: why sudden attacks succeed', *Political science quarterly* vol. 95, no. 4 (1980) 551-572.

inlichtingenproces aan die van invloed zijn op de mate waarin deze met succes doorlopen kan worden. Om deze reden worden deze aspecten toch opgenomen in dit hoofdstuk. Van de belangrijkste van deze elementen volgt hieronder een korte uiteenzetting.

Betts somt een aantal *'obstacles to warning'* op die op de in deze scriptie behandelde casus van toepassing kunnen zijn. Volgens Betts is het detecteren van inlichtingen over vijandelijke intenties niet voldoende; deze inlichtingen moeten ook op tijdige en eenduidige wijze de behoeftestellers bereiken. Zo stelt hij: *'The amount of data and sequence of the presentation of data do much to determine how information is appreciated. But warning indicators "are usually scattered across individuals and bureaucratic units. They are also introduced incrementally over a long period.'*⁴⁴ Wat betreft de rubricering van informatie is hij van mening dat *'the lower the level of authority, the more limited [...] the access; the higher the level the more coordinated is the evaluation, but also the less time available to ponder one particular problem to the exclusion of others.'*⁴⁵ Hij probeert hiermee aan te geven dat het personeel wiens taak het is om inlichtingen te analyseren door compartimentering en rubricering wordt buitengesloten van informatie terwijl degenen die wel bevoegd zijn kennis te nemen van deze informatie onvoldoende tijd hebben om de inlichtingen op waarde te schatten.

Ook benadrukt Betts de *'limits of predictability.'* Hij doelt hier op de problemen die een succesvolle inlichtingenverwerving met zich meebrengt en stelt: *'If the defender recognizes warning, predicts war, and responds in time with defensive preparation, the attacker may cancel the operation. The prediction then appears to have been wrong.'*⁴⁶ Deze stelling sluit aan bij Handels vijfde paradox van de *self-negating prophecy*. Betts is van mening dat de kwaliteit van een *warning* betreffende een verrassingsaanval niet mag worden gerelateerd aan de daadwerkelijke verwezenlijking daarvan. In relatie tot het concept van de *self-negating prophecy* staat de stelling van Betts dat verrassingsaanvallen vrijwel nooit uit het niets verschijnen maar volgen na een lange periode van politiek conflict. Hij stelt verder dat verrassingsaanvallen meestal niet op hoogtepunten van crises plaatsvinden, maar wel periodes waarin het doelwit zich bewust is van de mogelijkheid van oorlog. Gedurende deze periode is vaak sprake van *'vals alarm'*. Het uitblijven van conflict kan echter desastreuze gevolgen

⁴⁴ Betts, 'Surprise despite warning'

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

hebben voor het doelwit wanneer het fenomeen van '*routinization of tension*'⁴⁷ zich voordoet. Betts stelt: '*routinization of tension desensitizes observers to the danger of imminent war.*'⁴⁸

Twee fenomenen die nauw verbonden zijn aan deze '*routinization of tension*' zijn het '*cry-wolf* syndroom' en '*alert fatigue*'. Het *cry-wolf* syndroom doet zich voor wanneer een analist of, in bredere context, een inlichtingendienst herhaaldelijk waarschuwingen uitvaardigt welke ogenschijnlijk ongegrond lijken. Hoe vaker deze analist of dienst een dergelijke waarschuwing doet, hoe voorzichtiger deze zal zijn met toekomstige waarschuwingen. Betts stelt over het *cry-wolf* syndroom: '[it] increases the intelligence officer's sensitivity to looking foolish by raising false alarms. Thus the simple norm of "when in doubt, respond" is unrealistic.' Een neveneffect van het *cry wolf* syndroom is de zogenaamde '*alert fatigue*'. Deze doet zich voornamelijk voor aan de zijde van de beslissingsmakers en militaire commandanten die de waarschuwingen ontvangen. Naarmate zij meer waarschuwingen ontvangen die tot vals alarm leiden zullen zij toekomstige waarschuwingen minder serieus gaan nemen. Dit kan desastreuze gevolgen hebben, zoals Betts onderkent: '*Readiness at the wrong time may yield unreadiness at the moment of real vulnerability.*'⁴⁹

Betts behandelt ten slotte ook nog de termen *technical surprise* en *doctrinal surprise*. Technische verrassing doet zich voor wanneer een inlichtingendienst in de veronderstelling is dat de tegenstander bepaalde technologische kwaliteiten niet beheerst en dus alle mogelijke theorieën die de toepassing van die technologie door de tegenstander automatisch verwerpt. Een zelfde situatie doet zich voor bij een doctrinaire verrassing, maar in dit geval weigert de inlichtingendienst te aanvaarden dat de plannen van de tegenstander niet naadloos aansluiten bij de diepgewortelde denkpatronen die binnen de inlichtingendienst bestaan over diens doctrine.

⁴⁷ Betts, 'Surprise despite warning'

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

Hoofdstuk 2:

Pearl Harbor, 7 december 1941

In dit hoofdstuk zal de Japanse verrassingsaanval op de Amerikaanse marinebasis te Pearl Harbor worden beschreven. Voordat de middelen en de informatiepositie van de Amerikaanse inlichtingendiensten in de aanloop tot de aanval worden geïnventariseerd zal een korte beschrijving van de historische handelingen ter inleiding dienen.

2.1 Historische handelingen

De Japanse aanval op Pearl Harbor wordt gezien als een strategische verrassing, maar in feite was deze meer van operationele aard. De Verenigde Staten en Japan waren in december 1941 al geruime tijd verwickeld in een politiek conflict en gedurende het laatste kwartaal van 1941 werd een Japanse aanval daarom door de Amerikaanse inlichtingendiensten zelfs als waarschijnlijk geacht. Het was dus niet zozeer de daad zelf die de Amerikanen verraste maar de keuze van het doelwit.

De spanning tussen de Verenigde Staten en Japan nam toe gedurende de dertiger jaren als gevolg van het Japanse expansionisme, welke resulteerde in de inval van Mantsjoerije en de invasie van China in 1937. De bloedige Tweede Sino-Japanse oorlog, gesymboliseerd door het Nanking bloedbad, vergrootte de anti-Japanse opinie in het Westen en resulteerde in financiële ondersteuning door het Westen van de Kwomintang strijdkrachten in hun strijd tegen Japan. Een dergelijke actie diende mede als signaal van afkeuring richting Japan, maar maakte geen impressie op de Japanse leiding. In juli 1941 bezetten Japanse strijdkrachten verscheidene Vichy-Franse marine- en luchtmachtbases in Indochina om zo de aanvoerroutes waarlangs Westerse hulp China bereikte af te sluiten.

In een poging Japan tot onderhandelingen te dwingen riepen de Verenigde Staten een handelsembargo uit op industriële goederen, olie en staal in het kader van de Export Control Act. Dergelijke maatregelen werden spoedig overgenomen door het Verenigd Koninkrijk en Nederlands-Indië. In een poging hun daadkracht extra te onderstrepen verplaatsten de Verenigde Staten hun Pacific Fleet van San Diego naar Pearl Harbor op Hawaii. Het was echter het olie-embargo dat een langdurige voortzetting van het Japanse expansionisme onmogelijk zou maken. De Japanse economie, en haar expansiedrift, was namelijk afhankelijk van Amerikaanse olieleveranties. De Japanse regering zag het embargo daarom niet als een middel

om Japan tot onderhandelingen te dwingen, maar als een regelrechte provocatie en bedreiging. De Amerikaanse maatregelen hadden het tegenovergestelde effect van waarvoor ze bedoeld waren. In plaats van toenadering van Japan tot de Verenigde Staten te genereren, voelde Japan zich nu gedwongen om haar afhankelijkheid van Amerikaanse olie te beëindigen door de olievelden in Brits Malakka en Nederlands-Indië in te nemen. Een dergelijke operatie zou feitelijk een oorlogsverklaring aan niet alleen de Britten en de Nederlanders, maar ook de Amerikanen betekenen. Niettemin voelde Japan zich tot deze offensieve actie gedwongen en maakte het gedurende de tweede helft van 1941 plannen om de aanstaande oorlog zoveel mogelijk in haar voordeel te beslechten.

De Japanse generale staf was van mening dat een succesvolle uitkomst voor een dergelijk conflict afhankelijk was van het toebrengen van een beslissende slag aan de Amerikaanse strijdkrachten in de Pacific en daarmee de Verenigde Staten uit te schakelen voordat de oorlog was begonnen. Uit deze Japanse intenties groeide het plan om met een verrassingsaanval de Amerikaanse Pacific Fleet die bij Pearl Harbor voor anker lag uit te schakelen. Een dergelijke confrontatie zou echter nog in 1941 beslecht moeten worden omdat de geringe Japanse olie- en brandstofvoorraden een latere planning niet toelieten. Het embargo had dus het tegengestelde effect van wat door de Amerikanen bedoeld was. John Hughes-Wilson stelt in zijn *military intelligence blunders and cover-ups* : '*not for the first time [...], two opposing sets of planners looked at identical information and came up with diametrically opposed conclusions.*'⁵⁰

Gedurende het door Amerika opgelegde embargo werden bilaterale onderhandelingen opgestart door Minister van Buitenlandse Zaken Hull en ambassadeur Nomura. Deze onderhandelingen waren meer vorm dan inhoud, aangezien zowel de Verenigde Staten als Japan elkaar geen toezeggingen wilde doen. Beide partijen gebruikten de onderhandelingen om tijd te winnen. Voor de VS was het belangrijk om een conflict zolang mogelijk uit te stellen zodat zij haar strijdkrachten in de Stille Oceaan kon opbouwen. Tevens was het belangrijk dat Japan zou worden gezien als de agressor en het eerste schot zou lossen. Voor Japan dienden de onderhandelingen als afleiding van haar offensieve voorbereidingen. Dit werd vooral duidelijk nadat minister-president Konoye op 16 oktober 1941 zijn ontslag indiende en diens opvolger, luitenant-generaal Tojo, de facto militair dictator werd. Nadat de onderhandelingen in november opnieuw vastliepen werd Japans speciale gezant Kurusu naar Washington ontboden in een laatste poging tot een oplossing te komen. Hij kreeg echter een strikte

⁵⁰ John Hughes-Wilson, *Military intelligence blunders and cover-ups* (New York 2004). 64.

deadline van 25 november mee. Deze deadline was voor de Amerikanen een indicatie van de Japanse intenties. Minister van Buitenlandse Zaken Hull stelt in zijn memoires: *'This [deadline] could only mean one thing. Japan had already set in motion the wheels of her war machine, and she had decided not to stop short of war with the United States if by November 25 we had not agreed to her demands.'*⁵¹

Rond deze periode waarschuwden de Amerikaanse inlichtingendiensten, hoofdzakelijk *Army Intelligence* en *Naval Intelligence*, voor een mogelijk aanval van Japan op 30 november of 7 december. Het doelwit zou volgens hun een van de volgende territoria kunnen zijn: Het Kra schiereiland, (bestaande uit Malakka en Singapore -beiden onder Brits gezag- en Thailand), Borneo (onder Nederlands gezag), of Guam en de Filippijnen (beiden onder Amerikaans gezag).⁵² Deze waarschuwingen waren gebaseerd op intercepties van gecodeerde Japanse diplomatieke- en marineberichten. Pearl Harbor werd in geen van deze waarschuwingen als doelwit vermeld. Hoewel Amerikaanse oorlogsplanners in hun oefeningen en scenario's Hawaii al lange tijd als potentieel doelwit hadden beschouwd⁵³ werd een aanval ondenkbaar geacht. James Finley stelt: *'in an underestimation of their adversaries, their conviction that the islands were 'an impregnable fortress tended to cause U.S. intelligence to write it off as a possibility.'*⁵⁴ Daarnaast werden de Japanners op basis van hun ras als inferieur gekenmerkt. David Kahn stelt: *'disbelief in a Japanese attack was reinforced by belief in the superiority of the white race. Americans looked upon the Japanese as bucktoothed, bespectacled little yellow men.'*⁵⁵ Volgens Kahn bestond deze aanname zelfs bij beleidsmakers: *'Nothing is more stupider than one Japanese, and nothing much brighter than two. But the aviator is peculiarly alone, and the Japanese, poor individualists, are thus poor aviators.'*⁵⁶

De deadline die Nomura en Kurusu van de Japanse regering hadden gekregen werd verlengd tot 29 november. De Japanse aanvalsvloot, Kido Butai genaamd, lag echter vanaf 22 november al voor de kust van de Koerillen en voer op 26 november uit richting Pearl Harbor. Eenmaal onderweg zou strikte radiostilte worden gehandhaafd. Tevens was ervoor gekozen een uiterst noordelijke route richting Hawaii aan te houden. Deze route was minder druk dan de zuidelijke route en zou vroegtijdige ontdekking van de vloot voorkomen. Vanaf het moment

⁵¹ Cordell Hull, *The memoirs of Cordell Hull vol. II* (London 1948). 1057.

⁵² Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision*. 256

⁵³ James P. Finley, 'The uncertain oracle: some intelligence failures revisited' in: James P. Finley ed., *U.S. Army intelligence history: a sourcebook* (Ft. Huachuca 1995) 379.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ David Kahn, 'United States views of Germany and Japan in 1941' in: Ernest R. May ed., *Knowing one's enemies: intelligence assessment before the two world wars* (Princeton 1984) 476

⁵⁶ Ibidem 477.

dat de Japanse vloot uitvoer, waren de bemiddelingspogingen van Nomura en Kuruu tevergeefs en was de aanval op Pearl Harbor een fait accompli. De Japanse aanvalsvloot die op weg was naar Pearl Harbor bestond uit een zestal vliegdekschepen en meerdere escortes. Vanaf deze vliegdekschepen zouden luchtaanvallen op de Amerikaanse vloot en vliegvelden op Hawaii worden uitgevoerd om deze een vernietigende slag toe te brengen.

De aanval op Pearl Harbor maakte deel uit van een groter strategisch plan. De eerste fase betrof de aanval op Pearl Harbor en de neutralisatie van de Amerikaanse vloot aldaar. Tegelijkertijd diende door middel van aanvallen op Wake Island, de Solomon eilanden, Nederlands-Indië, Borneo, Birma, Thailand en de Filippijnen een perimeter gecreëerd te worden die de strategische belangen van Japan in de regio garandeerde. De tweede fase betrof consolidatie van deze perimeter door deze nieuw veroverde gebieden te versterken. De derde fase was defensief van aard waarbij de garnizoenen die in fase twee waren vooruitgeschoven de perimeter dienden te verdedigen tegen aanvallen van buitenaf.⁵⁷

De operatie was ogenschijnlijk een daverend succes. Alle Amerikaanse slagschepen die in Pearl Harbor voor anker lagen werden zwaar beschadigd of gezonken. Hetzelfde gold voor veel van de kleinere schepen. Meer dan driehonderd vliegtuigen werden vernietigd of beschadigd voordat zij konden opstijgen. Ruim 2300 Amerikaanse manschappen kwamen om. De Japanse verliezen waren gering. Zij verloren 29 vliegtuigen en een onderzeeër. In totaal kwamen 176 Japanners om. Toch was het succes niet compleet. De geestesvader van het plan, Admiraal Yamamoto, ging er vanuit dat de Amerikaanse vliegdekschepen ook aanwezig zouden zijn en had voorafgaand aan de aanval gesteld dat hun vernietiging van groot belang was. Enkele dagen voor de aanval hadden de Amerikaanse vliegdekschepen Pearl Harbor echter verlaten. Yamamoto was in de planningsfase al van mening dat de Amerikanen niet door middel van één beslissende slag - een aanval op Pearl Harbor - uitgeschakeld konden worden. Hij stelde dat deze aanval een slapende reus had wakker gemaakt en was overtuigd dat Japan de oorlog op de lange termijn niet kon winnen.⁵⁸ Het feit dat de Amerikaanse vliegdekschepen niet uitgeschakeld waren gaf de Verenigde Staten de mogelijkheid om zes maanden later tijdens de slag bij Midway de tegenaanval te kiezen en het tij te keren.

⁵⁷ Carl Smith, [Pearl Harbor 1941: the day of infamy](#) (Westport 2004) 29.

⁵⁸ Wohlstetter, [Warning and decision](#) 350.

2.2 De middelen van de Amerikaanse inlichtingendiensten

De inlichtingendiensten die belast waren met het vergaren van strategische inlichtingen waren de *Army Intelligence Division* en *The Office of Naval Intelligence (ONI)*. Daarnaast hield *The Federal Bureau of Investigation (FBI)* zich voornamelijk bezig met reguliere misdaad, contraspionage en contrasabotage. De diensten opereerden zelfstandig van elkaar en rapporteerden nauwelijks aan elkaar. Er bestond tevens een grote mate van wantrouwen tussen de verschillende diensten welke samenwerking belemmerde. Informatie werd daarom onvoldoende centraal gedeeld, wat resulteerde in zowel onnodige duplicatie als het ontstaan van hiaten in de verspreide intelligence. Wat betreft de informatiepositie ten opzichte van Japan waren zowel Army Intelligence als ONI voornamelijk afhankelijk van zogenaamde *signals intelligence (SIGINT)*.

De Leidraad Inlichtingen van de Koninklijke Landmacht (2006) hanteert de volgende definitie voor *Signals Intelligence*, oftewel verbindingsinlichtingen: 'de algemene term die zowel voor *communications intelligence (COMINT)* als voor *electronic intelligence (ELINT)* wordt gebruikt wanneer het niet nodig is onderscheid te maken tussen deze twee soorten inlichtingen.'⁵⁹ Voor COMINT hanteert de Leidraad als definitie: 'inlichtingen verkregen uit uitzending van communicatiemiddelen en verbindingssystemen in het elektromagnetische spectrum door anderen dan de bedoelde ontvangers of gebruikers.'⁶⁰ Hiermee wordt bedoeld dat een inlichtingendienst berichten intercepteert die niet voor deze dienst bedoeld zijn en deze, indien nodig, tracht te ontcijferen. *Electronic intelligence* wordt in deze casus niet behandeld. De termen SIGINT en COMINT zijn daarom in deze casus uitwisselbaar.

Signals Intelligence was voor zowel *Army Intelligence* als ONI de belangrijkste bron van inlichtingen. De berichten die hieruit voortkwamen werden MAGIC genoemd. Beiden waren in staat om de Japanse diplomatieke berichten, welke gebruik maakten van het cijfer PURPLE, te ontcijferen. Deze berichten gaven beide diensten nieuwe inzichten in de Japanse diplomatieke intenties en denkwijze, maar gaven hen geen inzicht in de plannen van de Japanse strijdkrachten. De marine was gedurende het jaar 1941 druk bezig de operationele code van de Japanse marine, JN25A, te kraken. Voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor was ONI in staat deze code grotendeels te ontcijferen, totdat deze op 1 december 1941 werd vervangen door de code JN-25B. Naval Intelligence haalde naast PURPLE en JN-25A ook inlichtingen uit zogenaamde radio traffic analyse van berichten afkomstig van de Japanse marine. Hoewel ONI

⁵⁹ Koninklijke Landmacht Doctrinecommissie, 'Leidraad Inlichtingen (LD5)' (2006) 28.

⁶⁰ Ibidem.

slechts tien procent van de vercijferde marineberichten kon lezen⁶¹ was zij wel in staat om de locatie en samenstelling van de diverse vloeten te bepalen.⁶² David Kahn stelt *'The U.S. navy listened mainly to Japanese naval communications, and even without cryptanalysis its other techniques of radio intelligence told it a great deal about the Japanese navy. Washington's weekly communication intelligence reports named the battleships and aircraft carriers, listed the number of cruisers, destroyers, and auxiliaries, and specified the locations and command organizations.'*⁶³ De Kido Butai voer echter onder strikte radiostilte, wat accurate traffic analyse aanzienlijk beperkte en geen bruikbare intelligence opleverde.

Andere verwervingsmethoden van inlichtingen waren schaars of, in de ogen van de inlichtingendiensten, onbetrouwbaar. Geen van de inlichtingendiensten was in staat om agenten in Japan te plaatsen, dus van Human Intelligence (HUMINT) was nauwelijks sprake. De eerdergenoemde Leidraad Inlichtingen verstaat onder HUMINT *'inlichtingen afgeleid van door mensen verzamelde en geleverde gegevens en informatie.'*⁶⁴ Tevens wordt vermeld dat iedere persoon een mogelijke informatiebron is. HUMINT hoeft dus niet per se verkregen te zijn van personen die informatie heimelijk hebben verworven, maar kan ook het gevolg zijn van observaties van diplomaten en andere functionarissen. De moeite die de Amerikaanse inlichtingendiensten hadden om HUMINT bronnen in Japan aan te wenden was voornamelijk het gevolg van de gesloten Japanse samenleving. Zij waren voornamelijk afhankelijk van de rapporten van de Amerikaanse diplomaten in Japan, waarvan de meest waardevolle informatie van ambassadeur Grew afkomstig was. De informatie die door hem werd aangeleverd werd door de inlichtingendiensten te vaak niet op waarde geschat. Een andere, nog schaarsere, bron van HUMINT waren inlichtingen die afkomstig waren van buitenlandse inlichtingendiensten. Ook deze inlichtingen werden vaak met een mate van scepsis behandeld.⁶⁵

Van Imagery Intelligence (IMINT) was evenmin nauwelijks sprake. IMINT betreft *'inlichtingen afgeleid van beelden, geleverd door fotografische, radar-, elektro-optische, infrarode, thermische en multispectrale sensoren.'*⁶⁶ Deze sensoren zijn grondgebonden, bevinden zich op of in zee dan wel in vliegende platforms [...].⁶⁷ De Amerikaanse

⁶¹ Kahn, 'United States views of Germany and Japan in 1941' 483

⁶² Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision*. 383

⁶³ Kahn, 'United States views of Germany and Japan in 1941' 483.

⁶⁴ Doctrinecommissie, 'Leidraad Inlichtingen (LD5)' 115.

⁶⁵ Stevenson, *A man called intrepid*. 257.

⁶⁶ Ten tijde van Pearl Harbor betrof het alleen de eerstgenoemde fotografische aspecten.

⁶⁷ Doctrinecommissie, 'Leidraad Inlichtingen (LD5)' 147.

inlichtingendiensten waren niet in staat om beeldmateriaal te verwerven welke een indicatie zou kunnen geven van de Japanse intenties.

De laatste bron van inlichtingen betrof Open Source Intelligence (OSINT). Volgens de Leidraad Inlichtingen zijn dit *'inlichtingen die zijn gebaseerd op informatie verkregen uit voor het publiek toegankelijke bronnen.'*⁶⁸ Deze inlichtingen waren voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor slechts beperkt toegankelijk voor de Amerikaanse inlichtingendiensten. OSINT werd vooral verkregen uit de diverse Amerikaanse en internationale dagbladen. Ook hier bemoeilijkte de gesloten aard van de Japanse samenleving de collectie van inlichtingen omdat de vrije nieuwsgaring in Japan aan banden was gelegd en Amerikaanse dagbladen nauwelijks in staat waren om informatie te ontsluiten.

2.3 De informatiepositie van de Amerikaanse inlichtingendiensten

Hieronder wordt een beeld geschetst van de meest relevante intelligence die voor de hierboven beschreven Amerikaanse inlichtingendiensten beschikbaar was. Deze zal worden onderverdeeld in een aantal perioden voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor. Deze perioden zijn achtereenvolgens de periode vóór 26 november 1941, het moment waarop de deadline voor de onderhandelingen verstreek en de Kido Butai uitvoer; de periode 26 november tot 5 december, waarin oorlog onvermijdelijk leek; en de periode van 48 uur voorafgaand aan de aanval waarin mogelijk tactische indicatoren een rol speelden. Binnen elk van deze perioden zal een onderverdeling plaatsvinden tussen de typen intelligence, te weten SIGINT, HUMINT, IMINT, OSINT. Elk van de hieronder beschreven inlichtingen zal worden geclassificeerd als een *hit, miss, correct rejection of false alarm*. Dit geeft een inzicht in de analytische capaciteiten van de betrokken inlichtingendienst. De hieronder besproken inlichtingen zijn echter niet uitputtend, daar de lengte van deze scriptie een volledige inventarisatie van alle beschikbare intelligence niet toelaat. De beschreven inlichtingen zullen beperkt blijven tot de meest belangrijke indicatoren die de Amerikaanse inlichtingendiensten tot hun beschikking hadden.

De periode tot 26 november 1941

- Verwerving van SIGINT

De PURPLE berichten die de inlichtingendiensten in de periode tot 26 november ontvingen gaven hen inzicht in de intenties en methoden van de Japanse diplomaten tijdens de

⁶⁸ Doctrinecommissie, 'Leidraad Inlichtingen (LD5)' 129.

onderhandelingen. Omdat hier al veelvuldig over is geschreven, volgt nu slechts een overzicht van alleen de belangrijkste van deze berichten. Transcripties van deze berichten zijn afkomstig uit het rapport van het Congres betreffende de hoorzittingen naar aanleiding van de aanval op Pearl Harbor aanval.⁶⁹ Op 2 november werd een bericht van Tokio aan de ambassade in Washington geïntercepteerd. In deze interceptie (bericht #722) werd gesteld dat *'This will be our Government's last effort to improve diplomatic relations.'* Bericht #723, eveneens van 2 november, vermeldde: *'If this continues, I fear that unfortunate results will ensue.'* Beide berichten gaven de wanhoop van de Japanse diplomaten weer in hun pogingen een vreedzame oplossing voor het conflict te vinden. Aanwijzingen dat er alternatieve plannen waren om het conflict te beslechten verschenen rond 5 november. Interceptie van bericht #736 gaat in op de absolute deadline die de onderhandelaars meekregen. In het bericht met de zin *'(of utmost secrecy) Because of various circumstances, it is absolutely necessary that all arrangements for the signing of this agreement be completed by the 25th of this month.'* Dit bericht impliceerde dat voorbereidingen voor een militaire operatie van start waren gegaan en dat deze voorbereidingen vanaf 25 november afgerond zouden zijn. Deze berichten kunnen worden geclassificeerd als 'hit'.

Naast de PURPLE berichten werden ook berichten geïntercepteerd die waren versleuteld met de relatief simpele J-19 sleutel. Deze berichten werden als minder belangrijk beschouwd waardoor de ontcijfering van PURPLE prioriteit genoot. Niettemin bevatten deze berichten soms significante indicatoren dat een aanval op Pearl Harbor een reële mogelijkheid was. Zo werd op 24 september 1941 een communicatie geïntercepteerd tussen een Japanse agent in Honolulu en Tokio waarin de haven van Pearl Harbor werd opgedeeld in 5 gebieden en om een inventarisatie van oorlogsschepen werd gevraagd.⁷⁰ Deze communicatie werd echter geïnterpreteerd als een indicator van voorbereidende activiteiten voor sabotage. Op 15 november werd, eveneens met de J-19 sleutel, een circulaire verstuurd naar alle ambassades met daarin een instructie hoe in een noodgeval, met andere woorden het uitbreken van de oorlog, de codeerapparatuur te vernietigen.⁷¹ Op 19 november werd J-19 circulaire#2353 vanuit Tokio verstuurd naar de ambassade in Washington.⁷² Deze circulaire bevatte informatie over vooraf afgesproken gecodeerde berichten om, bij het afbreken van de relaties met de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk of de Sovjet Unie, de ambassades hiervan op de

⁶⁹ Joint Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack, 'Hearings before the joint committee on the investigation of the Pearl Harbor attack', ed. Congress of the United States seventy-ninth congress (Washington: 1946). 90-185.

⁷⁰ Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision* 212.

⁷¹ 'Hearings before the joint committee on the investigation of the Pearl Harbor attack' 137.

⁷² Bijlage twee bevat het volledige transcript van deze circulaire.

hoogte te stellen. Deze gecodeerde berichten zouden worden verstopt in de dagelijkse weerberichten. Voor het verbreken van de relaties met de Verenigde Staten was het bericht 'HIGASHI NO KAZEAME', wat zich laat vertalen als 'EAST WIND RAIN', gereserveerd.⁷³ Voor de Amerikaanse inlichtingendiensten zou de interceptie van dit specifieke bericht een duidelijke indicator zijn dat een oorlog met Japan onafwendbaar was. Tot op heden is echter niet bekend of dit bericht daadwerkelijk door de Amerikanen geïntercepteerd is of dat het bericht überhaupt door de Japanners is verzonden. De discussie over de vermeende ontvangst van het EAST WIND RAIN bericht voedt daarom de samenzweringstheorieën. Er vanuit gaande dat het bericht niet is ontvangen, zoals door velen beweerd wordt, kan dit bericht niet worden geclassificeerd als een *hit, miss, false alarm* of *correct rejection*. Indien dit bericht wel zou zijn ontvangen, dan dient het te worden geclassificeerd als een 'miss', aangezien de inlichtingendiensten hier dan op hadden moeten acteren.

Ontcijfering van berichten verstuurd met de JN-25A sleutel gaf ONI inzicht in de organisatie van de Japanse marine. Dit inzicht kwam mede tot stand door de periodieke aanpassing van de Japanse radiogegevens. Zo veranderden de Japanse schepen op 1 november 1941 hun *callsigns*. Hieruit leidde ONI af dat een volledig nieuwe organisatie van de marineluchtstrijdkrachten tot stand was gekomen.⁷⁴ Slechts één maand later, op 1 december 1941, veranderden de *callsigns* opnieuw. Een dergelijke korte looptijd van *callsigns* had niet eerder plaatsgevonden en deed, tezamen met een significante vermindering in radioverkeer, de analisten in toenemende mate vermoeden dat '*very important operations were contemplated, and it was probable that nearly the entire Japanese Fleet had put to sea...*'⁷⁵ De inlichtingendiensten verwachtten echter een actie richting Zuidoost Azië⁷⁶, zij volgden al enige tijd Japanse konvoien in die richting. Hierdoor werden deze duidelijke indicatoren van aanstaande vijandigheden wel opgemerkt, maar onjuist geïnterpreteerd. Wat betreft het analyseren van deze informatie dienen deze inlichtingen te worden geclassificeerd als een 'miss'.

- Verwerving van HUMINT

De Verenigde Staten beschikten nauwelijks over een netwerk van spionnen en agenten in de jaren voorafgaand aan de Japanse aanval. Dit gebrek was voornamelijk te wijten aan de

⁷³ 'Hearings before the joint committee on the investigation of the Pearl Harbor attack' 154.

⁷⁴ Betts, *Surprise attack* 48.

⁷⁵ Gordon W. Prange, *At dawn we slept: the untold story of Pearl Harbor* (New York 1991) 440.

⁷⁶ Betts, *Surprise attack* 48.

weigering van het Congres om hier in te investeren. David Kahn stelt dat *'owing to congressional stinginess, a belief that spy rings would not produce information justifying the effort or potential damage, and a lingering rectitude, the United States did not have, in the years before the Second World War, any secret agents in foreign countries.'*⁷⁷

Toch was de collectie van inlichtingen uit agenten en andere menselijke bronnen niet afwezig. De eerder genoemde Amerikaanse ambassadeur in Tokio, Grew, ontving in januari 1941 informatie van zijn eerste secretaris dat deze was benaderd door zijn Peruviaanse vriend en collega Ricardo Rivera-Schreiber. Schreiber zou uit meerdere betrouwbare bronnen hebben vernomen dat Japan voorbereidingen voor een aanval op Pearl Harbor aan het treffen was. Grew verstuurde vrijwel onmiddellijk een telegram naar het ministerie van Buitenlandse Zaken in Washington. Hij stelde daarin onomwonden:

*'My Peruvian Colleague told a member of my staff that he had heard from many sources including a Japanese source that the Japanese military forces planned, in the event of trouble with the United States, to attempt a surprise mass attack on Pearl Harbor using all of their military facilities. He added that although the project seemed fantastic the fact that he had heard it from many sources prompted him to pass on the information.'*⁷⁸

Gordon Prange stelt in zijn boek *At dawn we slept: the untold story of Pearl Harbor* dat noch Grew, nog de Ministeries van Buitenlandse Zaken en van de Marine onderzoek verrichtten naar wie deze vele bronnen konden zijn. Het bericht veroorzaakte zelfs *'astonishment that an ambassador of Grew's caliber could have taken such nonsense seriously.'*⁷⁹ Zowel ONI als Military Intelligence nam het bericht van Grew niet serieus. Dit had echter meer te maken met een gebrek aan vertrouwen in Grews bron dan met een ongeloof over de inhoud van het bericht. De marine hield immers al jaren oefeningen in het kader van een mogelijke Japanse aanval op Pearl Harbor. Op het moment dat Grew zijn melding deed, en voor een lange periode daarna, weigerden de inlichtingendiensten te geloven dat Japan daadwerkelijk bereid was om een oorlog met de Verenigde Staten te ontketenen. Deze geruchten over een aanval verdienden volgens hen daarom geen extra aandacht en dienen daarom te worden geclassificeerd als een 'miss'.

⁷⁷ David Kahn, 'U.S. views of Germany and Japan' 479.

⁷⁸ Prange, *At dawn we slept* 31.

⁷⁹ Ibidem. 32.

Ook inlichtingen vanuit bevriende collega-diensten werden genegeerd. Zo deelden de Britten inlichtingen, die zij hadden verkregen van een dubbelagent, met de FBI. Deze Joegoslavische dubbelagent, Dusko Popov, werkte aanvankelijk voor de Duitsers, maar meldde zich vrijwillig aan bij de Britse Secret Intelligence Service (SIS). Deze gaf hem de codenaam TRICYCLE en bepaalde welke nutteloze, of valse, informatie hij aan zijn Duitse operateurs kon aanleveren. Voordat hij in juni 1941 in opdracht van de Duitsers naar Amerika vertrok nam hij in Lissabon voor het eerst kennis van informatie welke een indicator kon zijn van Japanse intenties. Zijn Duitse operateurs vertelden hem dat *'the Japanese were studying a method of using carrier-borne torpedo bombers against Pearl Harbor, something along the lines of the British operations against the Italian fleet [...]. Using a new kind of aerial torpedo, the British had sunk half the enemy fleet in shallow waters.'*⁸⁰ Op verzoek van de de Japanse bondgenoten ontving TRICYCLE een lijst met concrete vragen over de verdediging van Pearl Harbor met de opdracht deze vragen te beantwoorden.⁸¹ Een overzicht van de vragen is te vinden in bijlage I. Eenmaal op Amerikaans grondgebied waarschuwde TRICYCLE zijn Britse operateurs over deze lijst. SIS stelde op haar beurt de FBI op de hoogte, maar Hoovers wantrouwen over deze dubbelspion belemmerde elke samenwerking. De FBI speelde deze informatie niet door aan ONI of Military Intelligence. Opnieuw kan de wijze waarop de inlichtingen werden behandeld worden geclassificeerd als een 'miss'.

- Verwerving van IMINT

Vanwege de extreme geheimhouding van de Japanse aanvalsplannen en de strenge beveiliging rond de thuishavens van de Japanse vloot was er geen mogelijkheid tot het verkrijgen van IMINT. Fotoverkenningsvluchten zouden bij ontdekking door de Japanners, kunnen worden aangegrepen als een casus belli en werden daarom als onaanvaardbaar gezien door de Amerikaanse beleidsmakers. Toch werd vlak voor de aanval op Pearl Harbor ingestemd om tot een fotoverkenningsmissie over te gaan, maar voordat deze kon worden uitgevoerd was de

⁸⁰ William Stevenson, *A man called intrepid* (Guilford 1976) 257.

⁸¹ In Prange's *At dawn we slept* (p. 740) wordt gesteld: 'this document does not ring true as a genuine pre-Pearl Harbor planning aid. The Japanese operated an efficient spy system out of their Honolulu consulate [...] and did not need the help of the Germans. [...] The Popov document requests no data of the kind Japanese Naval Intelligence needed for the attack. [...] it reads more like a list of targets for sabotage.' Mijns inziens is dit niet geheel waar. De vragen over de diepte van het water en de torpedonetten waren van operationele waarde voor een mogelijke aanval. Echter, het is inderdaad hoogst onwaarschijnlijk dat de Japanners niet in staat waren deze informatie zelf te vergaren. Het blijft niettemin opmerkelijk dat deze informatie niet door Hoover is doorgezonden.

aanval op Pearl Harbor een feit.⁸² Het vliegtuig dat deze missie had moeten uitvoeren werd tijdens de luchtaanvallen verwoest.

- Verwerving van OSINT

Uit geen enkele OSINT bron was af te leiden dat een aanval op Pearl Harbor aanstaande was. Toch gaf OSINT een inzicht in Japanse standpunten en intenties. De *New York Times* publiceerde in oktober 1941 een aantal artikelen waaruit de verslechterende verhoudingen tussen Japan en de Verenigde Staten bleken. Tevens verschafte de pers een blik in de interne Japanse politiek. In sommige gevallen waren het parafraseringen van de, niet geheel vrije, Japanse pers. Op 1 oktober was in de NY times te lezen dat een herordening van het Kabinet Konoye aanstaande was waarbij de hardliners een grotere rol zouden spelen.⁸³ Ook werd een speech van het hoofd van de Japanse marine-inlichtingendienst, kapitein Hideo Hiraide, gerapporteerd waarin deze waarschuwde dat *'relations between Japan and the United States were now approaching the final parting of ways.'*⁸⁴ Tevens stelde hij: *'the Imperial [Japanese] navy is itching for action, when needed.'*⁸⁵ Wohlstetter gaat kort in op de rol van de pers. Zij is van mening dat de pers een rol speelde in de informatievoorziening van de Amerikaanse beleidsmakers, maar stelt tegelijkertijd dat er geen sprake was van een aanval op Pearl Harbor; sterker, de pers speculeerde op een aanval in Siberië,⁸⁶ en had daarmee een bevestigend effect op de conclusies van de Amerikaanse inlichtingendiensten dat een conflict met Japan zeer waarschijnlijk was in Azië, zonder voldoende aandacht te besteden aan de ondenkbare aanval op Pearl Harbor. De wijze waarop de inlichtingendiensten omgingen met deze informatie kan niet worden geclassificeerd als *'hit', 'miss', 'correct rejection'* of *'false alarm'*

De periode 26 november tot 5 december 1941

- Verwerving van SIGINT

Eén van de belangrijkste SIGINT indicatoren in deze periode was de plotselinge aanpassing van de door de Japanse vloot gebruikte JN-25A code waardoor deze niet meer leesbaar was voor

⁸² Prange, *At dawn we slept* 461-463.

⁸³ Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision* 163.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ Ibidem.

ONI. Een dergelijke aanpassing was echter niet ongewoon. Laurence Safford stelt *'this could have been a tip-off as to coming hostilities, but it also could have been merely a routine change of system. After all, the code had been in use for 2 ½ years.'*⁸⁷ Gezien de schijnbare onvermijdelijkheid van uitbreken van oorlog zou een dergelijke indicatie serieuzer moeten zijn genomen dan dat het geval was. De analyse van deze informatie kan daarom worden geclassificeerd als een *'miss'*.

David Kahn stelt dat de inlichtingendiensten niet konden vaststellen waar de Japanse vliegdekschepen zich bevonden. Op basis van zogenaamde *radio traffic analysis*, het lokaliseren van schepen op basis van de frequentie en positie van onderschept radioverkeer, waren de Amerikaanse inlichtingendiensten van mening dat de Japanse vliegdekschepen zich in de buurt van de Japanse thuisbases bevonden. Deze aanname is mede, zo niet vooral, gebaseerd op het feit dat er geen berichten van de vliegdekschepen werden geïntercepteerd en het feit dat de Japanse marine het middels dummy berichten deed voorkomen alsof haar vliegdekschepen zich inderdaad nog in de Japanse kustwateren bevonden en niet halverwege Pearl Harbor.⁸⁸ Daarnaast maakte de Japanse marine geen geheim van de koers die een deel van de vloot nam in zuidelijke richting.

Op 1 december werd een MAGIC bericht van 29 november geïntercepteerd waaruit bleek dat Japan mogelijk van plan was een Britse aanval op Thailand uit te lokken om zo niet de rol van agressor te hoeven aannemen.⁸⁹ Dit bericht leek het vermoeden te bevestigen dat een Japanse aanval zich zou richten op het Kra schiereiland. Vervolgens werden op 3 december twee MAGIC berichten verstuurd naar de marine- en legerleiding in Hawaii. Het betroffen intercepties van 1 december waarin door Tokio instructies werden gegeven aan de consulaire afdelingen in Hong Kong, Singapore, Batavia, Manilla, Washington en Londen om het grootste gedeelte van hun codes en sleutels te vernietigen en alle vertrouwelijke documenten te verbranden. Dit bericht werd kort daarna gevolgd door een tweede MAGIC bericht, gebaseerd op intercepties van 1 en 2 december, waarin de afdelingen in Londen, Hong Kong, Singapore en Manilla opdracht werd gegeven om over te gaan tot vernietiging van de daar aanwezige PURPLE machines. Een zelfde opdracht werd op 2 december gegeven aan de Japanse ambassade in Washington.⁹⁰ Deze informatie werd door de Amerikaanse

⁸⁷ Laurence F. Safford, 'A brief history of communications intelligence in the United States' (1952). 15.

⁸⁸ David Kahn, *The codebreakers: the comprehensive history of secret communication from ancient times to the internet* (New York 1996) 39-40

⁸⁹ Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision* 49.

⁹⁰ *Ibidem* 50.

inlichtingendiensten grotendeels op waarde geschat en kan daarom worden geclassificeerd al een 'hit.'

- Verwerving van OSINT

Diverse lokale Hawaïaanse kranten waarschuwden in de week voorafgaand aan de aanval veelvuldig voor een Japanse aanval. Zo luidde de krantenkop van de *Honolulu Advertiser* op zondag 30 november: '*Japanese may strike over weekend*' en '*Kurusu bluntly warned nation ready for battle*'.⁹¹ Deze berichten berustten weliswaar niet op speciale inlichtingen die de krant tot zijn beschikking had, maar geeft wel een indicatie van de nabijheid van oorlog. Echter, opnieuw wordt geen melding gemaakt van Pearl Harbor als doelwit. Vervolgens luidde de krantenkop van deze zelfde krant op 5 december: '*Pacific zero hour near; Japan answers U.S. today*'.⁹² Het is onbekend in hoeverre de Amerikaanse inlichtingendiensten deze informatie analyseerden. Een classificatie van de OSINT in 'hit', 'miss', 'correct rejection' of 'false alarm' is daarom niet mogelijk.

De periode 6 tot 7 december 1941

- Verwerving van SIGINT

Een van de belangrijkste SIGINT indicatoren van een aanstaande aanval werd middels PURPLE onderschept. Het betrof een antwoord op een Amerikaans voorstel van 26 november. Het antwoord bestond uit 14 separate cryptoberichten die door Tokio aan de Japanse ambassade in Washington werden verstuurd. De instructie was dat het totale veertiendelige bericht absoluut exact om 1300 uur lokale (Washington) tijd, aan Minister van Buitenlandse Zaken Hull moest worden overhandigd. Dit tijdstip stond gelijk aan 0700 uur Hawaii tijd, het moment van de aanval. Een dergelijke strakke deadline werd door de Amerikaanse inlichtingenofficieren die belast waren met de MAGIC intercepties gezien als een duidelijke indicator van de onvermijdelijkheid van een Japanse aanval op dat tijdstip. De door Tokio gestelde deadline was echter te strak om gehaald te worden door de cryptologen en vertalers op de Japanse Ambassade in Washington. Zij hadden simpelweg te weinig tijd en capaciteit om dit volumineuze bericht op tijd af te leveren bij het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarnaast werden de veertien delen niet in de juiste volgorde verzonden wat het

⁹¹ John W Lambert and Polmar, Norman, Defenseless: command failure at Pearl Harbor (St.Paul 2003) 77.

⁹² Lambert, Defenseless 81.

moelijker maakte voor de Amerikanen om de strekking van het document te bepalen. De Amerikaanse verwachtingen over de implicaties van het bericht waren juist, ook al was de verwerking van de informatie die hieruit voort kwam vertraagd. Deze SIGINT kan daarom worden geclassificeerd als een 'hit'.

Gedurende deze laatste dagen ontvingen de Amerikaanse inlichtingendiensten geen noemenswaardige HUMINT of OSINT meer. Op basis van deze laatste SIGINT indicatoren zouden zij een beeld moeten vormen van waar Japan zou aanvallen. Niemand vroeg zich nog af óf maar juist wannéér Japan zou aanvallen.

Deelconclusie

Bovenstaande geeft een kort overzicht van de voornaamste inlichtingen die de Amerikaanse inlichtingendiensten tot hun beschikking hadden. De gebrekkige voorzieningen ten aanzien van HUMINT en het feit dat deze als onbetrouwbaar werd afgestempeld waren voor een groot deel verantwoordelijk voor de beperkte mate waarin de diensten in staat waren de Japanse intenties te doorgronden. Tijdens de inlichtingenverwerving werd te eenzijdig vertrouwd op SIGINT en werd er onvoldoende gestreefd om een *all-source* inlichtingenbeeld te creëren.

Deze gebrekkige, of op zijn minst eenzijdige, inlichtingenpositie werd verergerd door het feit dat niet alle informatie voldoende werd gedissemineerd. De MAGIC berichten, afkomstig uit het Japanse diplomatieke PURPLE verkeer, waren slechts toegankelijk voor een heel select gezelschap van senior beleidsmakers. Robert Piacine stelt: *'[...] only a handful of key decision-makers in the War Department (the Secretary of War, the Chief of Staff, and the Director of Military of Intelligence) and General Douglas MacArthur in the Pacific were authorized to see MAGIC decrypts.'*⁹³ Dit beleid diende er toe om deze sterk gerubriceerde informatie zo geheim mogelijk te houden en deze SIGINT informatiepositie niet te verliezen. Het negatieve gevolg van een dergelijke compartimentering is dat niet iedereen die op de hoogte had moeten zijn van de informatie in de MAGIC berichten hier ook daadwerkelijk toegang toe kreeg. Daarnaast werden de MAGIC berichten met voorrang vertaald ten koste van bijvoorbeeld de JN-25A berichten die waardevolle informatie konden leveren over de bewegingen en intenties van de Japanse marine. Deze berichten werden wel breder gedissemineerd.

⁹³ Robert Piacine, 'Pearl Harbor: Failure of intelligence?' (Maxwell AFB, 1997) 19.

Nu de historische handelingen zijn beschreven en de inlichtingenpositie van de Amerikaanse inlichtingendiensten is geïnterpreteerd zullen deze in het volgende hoofdstuk worden gebruikt als toetsingsmateriaal voor de in hoofdstuk 1 beschreven theorieën.

Hoofdstuk 3:

Pearl Harbor als intelligence failure

In dit hoofdstuk zal de Japanse verrassingsaanval op Pearl Harbor als casus worden behandeld. De in het vorige hoofdstuk besproken historische handelingen en de geïnventariseerde inlichtingen zullen worden gebruikt als materiaal om de in hoofdstuk 1 beschreven theorieën aan te toetsen. Zo kan bepaald worden of, volgens deze theorieën althans, sprake was van een *intelligence failure*. Per paragraaf zal een theorie worden behandeld en zal een korte deelconclusie worden geformuleerd. De verschillende deelconclusies zullen vervolgens in de conclusie worden verwerkt.

3.1 Toetsing van de casus aan Beldens 'Decision Stairway'

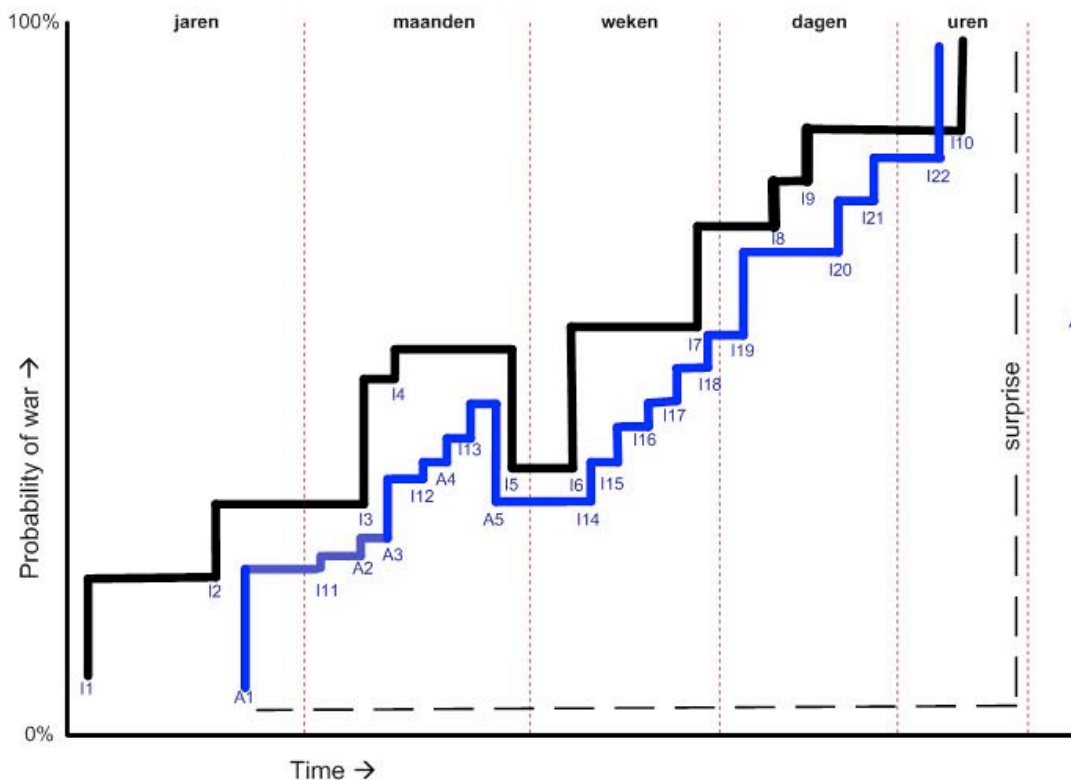
De in hoofdstuk 2 beschreven gebeurtenissen en beschikbare inlichtingen zullen hieronder in tabel 1 als indicatoren van Japanse intenties of acties van de Amerikanen worden gerangschikt. Tevens zal worden aangegeven of het lange-, middellange- korte of zeer korte termijn indicatoren betreffen en, indien mogelijk, of deze indicatoren van politiek of militaire aard zijn. Vervolgens zullen deze in de beslissingsladder (zie figuur 5) worden geplaatst volgens de in figuur 2 beschreven fases. Zo kan worden bepaald in hoeverre de voor de Amerikaanse beleidsmakers beschikbare inlichtingen bijdroegen aan het doorlopen van de zogenaamde beslissingsmomenten die ten grondslag lagen aan het besluitvormingsproces

Indicator (I)/ Actie (A) als gevolg van beleid en OSINT	Termijn	Pol.	Mil.
Japanse expansiepolitiek (I1)	Jaren	X	
Japanse invasie Mantsjoerije en China (I2)	Jaren	X	X
Financiële ondersteuning Kwomintang door V.S. (A1)	Jaren	X	
Japanse invasie bases Indochina (I3)	Maanden	X	X
t/m eerste helft 1941 Ongeloof inlichtingendiensten V.S. dat Japan zal aanvallen (A2)	Maanden	X	X
(Olie)embargo door V.S., G.B. en NL (A3)	Maanden	X	
Verplaatsing Pacific Fleet naar Hawaii (A4)	Maanden	X	X
Japanse plannen tot veiligstellen oliebehoeften (I4)	Maanden	X	X
Japan treedt in onderhandelingen om offensieve acties voor te bereiden (I5)	Maanden	X	

V.S. onderhandelt om defensieve positie in Pacific op te bouwen (A5)	Maanden	X	
Gematigde Konoye treedt af, opgevolgd door 'havik' Tojo (I6)	Maanden	X	
01/10/41 - OSINT - 'Japanese navy is itching for action' (I7)	Maanden		X
- OSINT - Speculatie pers over Japanse aanval op Siberië (I8)	Weken	X	X
30/11/41 - OSINT - 'Japanese may strike over weekend' en 'Kurusu bluntly warned nation ready for battle'. (I9)	Weken	X	X
07/11/41 – Eerste berichten over aanval op Pearl Harbor (I10)	Uur "U"	X	X
Indicator (I)/ Actie (A) als gevolg van ontvangen inlichtingen	Termijn	Pol.	Mil.
Jan. 1941 - Amb. Grew ontvangt info Japanse plannen (I11)	Jaren	X	
Juni 1941 SIS berichten van TRICYCLE (I12)	Maanden	X	X
24/09/41 - J19 - verzoek om inventarisatie vloot PH (I13)	Maanden		X
01/11/41 - JN25 – verandering <i>callsigns</i> Japanse vloot (I14)	Weken		X
02/11/41- MAGIC - Intercept #722 ' This will be our government's last effort to improve diplomatic relations' (I15)	Weken	X	
02/11/41 - MAGIC - Intercept #723 'If this continues, I fear unfortunate results will ensue' (I15)	Weken	X	
05/11/41 - MAGIC - Intercept #736 Deadline aan onderhandelingen 25 november. (I15)	Weken	X	
15/11/41 - J19 - bericht procedures vernietiging codeapparatuur (I16)	Weken	X	
19/11/41 - J19 – instructies gecodeerde weerberichten (I17)	Weken		X
25/11/41 Japanse vloot onvindbaar wegens radiostilte (I18)	Weken	X	
25/11/41 - MAGIC - Deadline verlengd tot 29 november (I18)	Weken	X	
29/11/41 - MAGIC -Indicaties van Japanse aanval richting Kra schiereiland (I18)	Dagen		X
01/12/41 - JN25 - opnieuw verandering <i>callsigns</i> Japanse vloot (I19)	Dagen		X
01/12/41 - MAGIC - instructies aan ambassades om codes, sleutels en documenten te vernietigen. (I20)	Dagen	X	
02/12/41 - MAGIC- instructies aan ambassades om PURPLE machines te vernietigen. (I20)	Dagen	X	
Veertiendelig antwoord op voorstel VS 26/11 aangekondigd (I21)	Dagen	X	X
Veertiendelig bericht ontvangen met deadline 1300, 07/12 (I22)	Uren	X	X

Tabel 1. Indicatoren en acties in aanloop tot Pearl Harbor

De geïnventariseerde indicatoren en acties als gevolg van de beleidsbeslissingen van de Japanse regering en strijdkrachten worden vervolgens in de beslissingsladder door middel van de zwarte lijn weergegeven. Indicatoren en acties naar aanleiding van de inlichtingen die beschikbaar waren voor Amerikaanse beleidsmakers worden weergegeven door middel van de blauwe lijn. Op beide lijnen zijn de hierboven beschreven indicatoren en tegenmaatregelen. Tevens wordt aangegeven onder welke ideale omstandigheden verrassing zou moeten plaatsvinden.

Figuur 5: Beslissingsladder in de aanloop tot Pearl Harbor

Uit de beslissingsladder kan, weliswaar louter op basis van de in deze scriptie behandelde inlichtingen, worden afgeleid dat de Amerikaanse inlichtingendiensten wel degelijk in staat waren om inzicht te verkrijgen in de intenties van de Japanse regering. Uit de beschikbare inlichtingen bleek dat offensieve actie van Japan onvermijdelijk was, ondanks het feit dat Japan openlijk onderhandelingen met de Verenigde Staten was aangegaan.

Deelconclusie

Als gevolg van de toetsing van het casusmateriaal aan de theorie van Thomas Belden inzake de beslissingsladder, moet worden vastgesteld dat voorafgaand aan de Japanse aanval op Pearl Harbor van een strategische verrassing geen sprake is geweest. De voorkennis die de

inlichtingendiensten, voornamelijk en wellicht te eenzijdig gebaseerd op SIGINT, bezaten zouden de Amerikaanse politieke en militaire beleidsmakers in staat hebben moeten stellen om preventieve actie te ondernemen. Dit had misschien niet geresulteerd in het afwenden van een conflict, maar mogelijk had dit wel kunnen leiden tot een betere respons ten aanzien van de Japanse plannen. Hoewel er geen sprake was van een strategische verrassing, oorlog was immers onvermijdbaar, kan er in het geval van Pearl Harbor wel gesproken worden van een operationele verrassing. Ondanks de onderkenning dat een aanval aanstaande was, hadden de inlichtingendiensten geen duidelijke indicaties waar de aanval zou plaatsvinden. De Pacific Fleet die voor anker lag in Hawaii was daarom relatief onvoorbereid.

Zoals reeds vermeld in Hoofdstuk 1 stelt Belden dat het de taak van de inlichtingengemeenschap is om te bepalen waar de tegenstander zich bevindt op de beslissingsladder. Daarnaast dienen de inlichtingen die bij de beleidsmakers binnenkomen zoveel mogelijk te worden omgezet in acties. In het geval van Pearl Harbor is deze stelling onvoldoende toegepast. Dit gebrek kan wellicht worden verklaard door de sterke compartimentering van de MAGIC materialen. Echter, het heeft ook te maken met de aard van de inlichtingen. Uit de beslissingsladder blijkt namelijk dat de meeste inlichtingen die de Amerikanen tot hun beschikking hadden van strategische aard was. Er waren vrijwel geen tactische indicatoren. Dit staat in direct verband met de middelen die de inlichtingendiensten tot hun beschikking hadden. MAGIC was, vanwege het feit dat het uitsluitend diplomatiek verkeer onderschepte, uitsluitend strategisch van aard. De JN-25A code, waar de inlichtingendiensten minder prioriteit aan gaven, was van meer operationele waarde dan MAGIC, maar bracht niettemin te weinig inzicht in de tactische intenties van de Japanse strijdkrachten. Hoewel Beldens theorie ook geschikt is om de tactische indicatoren in kaart te brengen is dat hier, vanwege aan het gebrek daarvan, onmogelijk.

Het is van belang te onderzoeken waarom er sprake was van operationele verrassing en wat hieraan ten grondslag lag. Daarom zal in de volgende paragraaf worden onderzocht in hoeverre de inlichtingendiensten in hun verwerving en verwerking van de inlichtingen wellicht werden gefrustreerd door factoren die van invloed konden zijn op de kwaliteit van hun producten. Om dit te illustreren zal het casusmateriaal worden getoetst aan de in Hoofdstuk 1 beschreven theorie van Michael Handel over de barrières die de signals-to-noise ratio verkleinen.

3.2 Toetsing van de casus aan Handels 'signals-to-noise ratio'

Net als in de voorgaande paragraaf zullen de in hoofdstuk 2 beschreven gebeurtenissen en beschikbare inlichtingen worden ingedeeld. Door middel van deze indeling kan worden bepaald of inlichtingen en gebeurtenissen belemmerd werden door barrières van de eerste, tweede of derde categorie. Zoals reeds in Hoofdstuk 1 is vermeld bestaat de eerste categorie uit barrières die voortkomen uit pogingen van de tegenstander zijn acties te verhullen door bijvoorbeeld misleiding en geheimhouding. Barrières uit de tweede categorie worden gevormd door het internationale politieke klimaat en de diverse belangen die daarbinnen spelen. Barrières uit de derde categorie zijn de, zelfopgelegde, institutionele barrières van inlichtingendiensten en beleidsmakers. Hiertoe behoren onder andere het te rigide doorvoeren van concepten en percepties, de gangbare doctrines, en bureaucratische processen. Door middel van deze indeling zal per categorie worden vastgesteld of er daadwerkelijk sprake was van een ongunstige *signals-to-noise* ratio. Ten slotte zullen de vijf paradoxen van Handel worden getoetst aan de hand van de in deze scriptie beschreven inlichtingen en gebeurtenissen.

Barrière 1: misleiding en geheimhouding

In de aanloop naar de aanval op Pearl Harbor pasten de Japanners misleiding toe en streefden zij er naar om de geheimhouding rond de plannen voor de aanval te waarborgen. Zo begon de Japanse regering, onder aanvoering van ambassadeur Nomura, aan bilaterale onderhandelingen. De Amerikaanse beleidsmakers zagen de bilaterale onderhandelingen als een alternatief voor oorlog. De Japanse offensieve intenties bleven echter onveranderd. De onderhandelingen dienden slechts als afleidingsmanoeuvre.

In het operationele domein trachtte de Japanse marine haar bewegingen door middel van misleiding zo lang mogelijk voor de Amerikaanse inlichtingendiensten verborgen te houden en ging zij zelfs zo ver om hen door middel van valse radio berichten te doen voorkomen alsof alle Japanse vliegdekschepen, zonder welke een aanval op bijvoorbeeld Pearl Harbor niet mogelijk was, zich nog steeds in de Japanse kustwateren bevonden. Andere, meer technische, maatregelen werden ook toegepast om door middel van radioverkeersanalyse, de tegenstander op het verkeerde been te zetten. De Kido Butai voer onder strikte radiostilte waardoor de locatie van de Japanse aanvalsvloot die naar Pearl Harbor opstoomde niet te achterhalen was. Ook werden de *callsigns* van de vloot in een periode van vier weken tot twee maal toe veranderd. Dit gaf de Amerikaanse inlichtingendiensten wel een indicatie over de offensieve intenties van de Japanners, maar niet over waar deze zich zouden manifesteren.

Ook wat betreft de geheimhouding van de op handen zijnde aanval namen de Japanners alle mogelijke maatregelen. Zo werden de Japanse bases goed afgeschermd en beveiligd om het de Amerikaanse diensten zo moeilijk mogelijk te maken om, bijvoorbeeld via HUMINT of IMINT, vast te stellen dat de Japanse vloot niet meer aanwezig was. Een belangrijke factor hierin was de gesloten aard van de Japanse maatschappij, welke de rekrutering van Japanse bronnen bemoeilijkte, en de voor de hand liggende moeite die de diensten hadden om een westerse agent in de samenleving of krijgsmacht te laten infiltreren. Ook als het mogelijk was geweest om een HUMINT bron in de Japanse marine te verwerven, dan had een dergelijke operatie niet veel uitgemaakt om de aanval te voorkomen gezien het feit dat slechts een beperkt aantal officieren binnen de Japanse gelederen volledig betrokken was bij de voorbereidingen op de aanval. Ephraim Kam stelt dat *'In the Japanese Cabinet only the Prime Minister and the Navy Minister knew of the plan before the taskforce left its final point of departure.'*⁹⁴ Ook vanuit SIGINT was het moeilijk om de Japanse plannen te doorgronden. In geen enkele van de geïntercepteerde MAGIC, J-19 of JN-25A berichten werd Pearl Harbor als een doelwit genoemd, terwijl andere doelwitten zoals het Kra schiereiland, Borneo en de Filipijnen wel als doelwit werden genoemd.

Uit bovenstaande blijkt dat de Amerikaanse inlichtingendiensten moeite hadden om *'signals'* en *'noise'* te scheiden. Enerzijds was dit het gevolg van de hoeveelheid SIGINT signalen die Army- en Naval Intelligence tot hun beschikking hadden en de gevolgen die dit had voor de ontcijfering, vertaling en analyse, oftewel *'natural noise'*, en de mate waarin de Japanners in staat bleken om de Amerikaanse inlichtingendiensten opzettelijk te misleiden, de zogenaamde *'artificial noise'*. Echter, de hoge mate waarin de Japanse marine haar *'operational security'* handhaafde frustreerde de inlichtingendiensten minstens zo erg.

Barrière 2: internationaal politiek klimaat

Afgezet tegen het canvas van de internationale (diplomatieke) verhoudingen was de oplopende spanning tussen de Verenigde Staten en Japan gedurende 1941 niet de enige kwestie waar de Amerikaanse beleidsmakers en inlichtingendiensten zich mee bezighielden. Het Amerikaanse buitenlands beleid was zeker niet alleen op de Pacific gericht en had zelfs een sterk Atlantische focus. De Amerikaanse regering, hoewel deze zich op dat moment nog officieel neutraal opstelde in het Europese continentale conflict, zag Nazi-Duitsland als een reële dreiging en

⁹⁴ Ephraim Kam, *Surprise Attack: the victim's perspective* (Harvard, 2004) 143.

koos de facto partij door middel van bijvoorbeeld de Lend-Lease Act van 1941. Deze wetgeving stelde de Verenigde Staten in staat om de geallieerden materiële steun te verlenen zonder daarbij haar neutraliteit te verliezen.

Ook de relatie tussen Japan en de Verenigde Staten kan niet in isolatie worden beschouwd. Hoewel de toenemende spanning gedurende de tweede helft van 1941 het directe gevolg was van de Japanse expansiepolitiek en de sancties die de Verenigde Staten Japan als gevolg daarvan oplegden, was lange tijd niet duidelijk of verdere Japanse offensieve acties zouden zijn gericht tegen Amerikaanse, Britse en Nederlandse belangen of tegen de Sovjet-Unie. Deze onzekerheden werden versterkt door de voornaamste geografische richting van de Japanse expansie. Deze was aanvankelijk gericht tegen Mantsjoerije en China en bewoog zich pas in 1941 in de richting van Indochina. Voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor werden veel tegenstrijdige inlichtingen verworven betreffende het volgende Japanse doelwit. Er waren indicaties dat een Japans offensief zich zou richten op Siberië, wat een conflict met de Sovjet-Unie zou betekenen en de Verenigde Staten de gelegenheid zouden geven om op haar eigen voorwaarden een conflict met Japan te beginnen. Tegelijkertijd waren er indicaties dat het offensief zich op Zuidoost Azië, en met name de Britse belangen in Malakka en de Nederlandse belangen in Nederlands Indië zou richten. Ook in dit geval zouden de Verenigde Staten zich, in tegenstelling tot eerder gemaakte afspraken, afzijdig kunnen houden. In de strikte zin van het begrip, zoals beschreven in hoofdstuk 1, kunnen deze laatstgenoemde indicaties niet zonder meer worden omschreven als *noise*, omdat deze indicaties wel juist waren, maar tegelijkertijd verhulden zij ten dele de intenties van de Japanse offensieve intenties ten aanzien van Pearl Harbor.

De bovenstaande internationale verhoudingen vormden een beperkte, maar niettemin aanwezige, barrière in het analytisch proces van de inlichtingendiensten en de prioritering van de beleidsmakers. De aandacht van de inlichtingendiensten kon niet volledig worden besteed aan het onderkennen van de Japanse intenties en de producten die resulteerden uit de analyse van de hierover beschikbare inlichtingen moesten concurreren met andere internationale kwesties en beleidsgebieden. Aangezien Amerika nog niet in staat van oorlog was werd het buitenlands beleid, waar de inlichtingendiensten in feite een instrument van waren, met betrekking tot Japan slechts gezien als één facet van één van de vele beleidsterreinen.

Barrière 3: institutionele beperkingen

De derde barrière die de *signals-to-noise ratio* verkleint wordt gevormd door de diverse institutionele beperkingen die inlichtingendiensten zichzelf opleggen of krijgen opgelegd. In december 1941 kampten de Amerikaanse diensten met een aantal langlopende institutionele problemen die hen slechts in beperkte mate belemmerden om de juiste inlichtingen te verwerven, maar wel van grote invloed waren op de mate waarin zij deze inlichtingen konden verwerken en dissemineren. Deze beperkingen zullen hieronder worden besproken .

Wat betreft de verwerving van inlichtingen hadden de Amerikaanse diensten een relatief goede informatiepositie. Het probleem was echter dat een te groot gedeelte van de beschikbare inlichtingen afkomstig was uit SIGINT. Daarnaast was binnen de gerapporteerde SIGINT een disproportioneel gedeelte afkomstig vanuit de sterk gecompartmenteerde MAGIC berichtenstroom die weliswaar veel inzichten verschafte in de strategische intenties van de Japanners, maar onvoldoende informeerde over de operationele en tactische aspecten van mogelijke Japanse operaties. Als een betere balans was gevonden wat betreft de rapportages uit de verschillende beschikbare SIGINT bronnen, dan hadden de Japanse intenties vis-a-vis Pearl Harbor wellicht eerder kunnen worden onderkend. Snellere verwerkingen van bijvoorbeeld de JN-25A of zelfs de verouderde J-19 berichten zouden hier aan hebben kunnen bijdragen. De afhankelijkheid van SIGINT was tevens een probleem omdat slechts een eenzijdig beeld kon worden opgebouwd van de intenties. Indien de inlichtingen verworven uit SIGINT konden worden aangevuld met HUMINT bronnen, dan zouden de inlichtingendiensten mogelijk in staat zijn geweest een accurater beeld op te bouwen van de Japanse plannen. Door de sterke afhankelijkheid van SIGINT liep men tevens het risico, bijvoorbeeld als gevolg van een sleutelwissel van de Japanners, om deze belangrijke informatiepositie te verliezen zonder daar een alternatief voor te hebben.

Een andere barrière van de derde categorie was het feit dat de inlichtingen die beschikbaar waren niet op de juiste manier werden verspreid onder de relevante afnemers en zusterdiensten. *Army Intelligence* en *Naval Intelligence* hadden weliswaar afspraken gemaakt over de verwerking van de uit MAGIC afkomstige intercepties – waarbij het leger de even dagen de verwerking van intercepties voor haar rekening nam en de marine de oneven dagen⁹⁵ - maar de verspreiding van de berichten vond nog steeds plaats via de beide diensten naar hun respectievelijke krijgsmacht delen. Dit betekende niet alleen dat er duplicatie plaatsvond wat

⁹⁵ Wohlstetter, *Pearl Harbor: Warning and Decision* 175.

betreft het samenstellen van de rapportages, maar ook in de afweging of de inlichtingen in kwestie met de respectievelijke eenheden moesten worden gedeeld. Informatie die eenmaal bij het operationeel commando was aangekomen werd ter plekke ook niet goed gedeeld. Hierdoor beschikten de operationele maritieme en legercommando's ter plaatsen niet altijd over dezelfde inlichtingen. Wohlstetter stelt: *'For Army personnel to believe that the Navy in Honolulu had all the privileged information that Washington had was one thing. It was another thing to go one step further and believe that Naval Intelligence in Honolulu would pass everything on to Army Intelligence there, or that top Navy officials would pass everything on to Army officials. This optimistic view tended to be the dominant one, especially among top military officials in Washington.'*⁹⁶ Het was overigens maar zeer de vraag of de operationele commando's überhaupt op de hoogte werden gesteld, aangezien de informatie, zeker wanneer deze afkomstig was van MAGIC, zeer sterk gecompartmenteerd was en de commandanten niet tot het compartiment behoorden.

Deze bureaucratische belemmeringen manifesteerden zich niet alleen tussen *Army Intelligence* en *Naval Intelligence*, maar ook in de samenwerking tussen deze diensten en, bijvoorbeeld, de FBI. Zo speelde de FBI de door haar verkregen informatie over dubbelspion TRICYCLE niet door, terwijl deze informatie misschien juist zou bevestigen wat uit andere inlichtingenbronnen al was vernomen. Dergelijke incidenten kwamen mogelijk voort uit bureaupolitiek en rivaliteit en kunnen zeker hebben bijgedragen aan de gebrekkige informatiepositie wat betreft een aanval op Pearl Harbor. Indien een betere samenwerking tussen de verschillende diensten had plaatsgevonden, dan had dit mogelijk kunnen leiden tot een betere doorgronding van de Japanse intenties. De lokale samenwerking, met name op Hawaii, tussen de inlichtingendiensten en de FBI werd overigens minder belemmerd door deze rivaliteit.

De belangrijkste institutionele barrières betroffen echter de preconcepties van de inlichtingendiensten en krijgsmachtdelen met betrekking tot het gevaar van Japanse offensieve acties. De gangbare doctrines en ideeën waar de Amerikaanse defensiefunctionarissen aan vastklampten verlamden de krijgsmacht en verminderden haar capaciteit om alle mogelijke scenario's voor een Japanse verrassingsaanval te onderkennen. De kaders waarbinnen werd voorbereid op een aanval werden gekenmerkt door drie aannames. Deze zullen hieronder kort worden benoemd.

⁹⁶ Wohlstetter, *Warning and decision* 185.

De eerste aanname betrof het vooroordeel dat het Japanse ras inferieur was, gekoppeld aan een overschatting van de eigen capaciteiten. Zoals reeds beschreven in Hoofdstuk 2 werden de Japanners gezien als kleine, bebrilde, gele mannetjes die als individu niet konden presteren en alleen maar als deel van een collectief konden opereren. Deze vooroordelen betroffen niet alleen de fysieke kenmerken maar ook het denkvermogen van Japanners. Zo werd er van uitgegaan dat, aangezien de Amerikanen niet in staat waren om schepen die voor anker lagen in een ondiepe haven met torpedo's tot zinken te brengen, de Japanners dat ook niet zouden zijn. Volgens de Amerikanen ontbrak het de Japanners dus aan technologisch vernuft. Irving Janis stelt

*'The Navy [...] assumed that the Japanese could do no better than the Americans could in launching aerial torpedoes. Probably it would have violated the Navy's [...] stereotyped view of the enemy as inferior to themselves to assume that the Japanese might develop a weapon superior to the ones possessed by the United States Navy.'*⁹⁷

De Japanse marine ontwikkelde echter een low-tech oplossing om haar torpedo's geschikt te maken voor aanvallen in ondiep water. *'[...] the Japanese successfully tested a new type of wooden fin that could be attached to a regular torpedo, enabling their aircraft to sink ships in shallow water.'*⁹⁸

De tweede aanname kwam voort uit de overtuiging, met name binnen de marine, dat Pearl Harbor een onneembare vesting was. James Finley ziet dit als de voornaamste reden waarom Hawaii niet op de lijst van potentiële doelen van een Japanse aanval stond, ook al was juist een aanval op Pearl Harbor al jaren het onderwerp van oefeningen en scenario's.⁹⁹ Deze aanname lag enerzijds in het hierboven genoemde feit dat de haven van Pearl Harbor ondiep was, en daarom volgens de Amerikanen niet kwetsbaar was voor torpedoaanvallen. Anderzijds werd geacht dat de afstand die de Japanse vloot zou moeten overbruggen de Amerikaanse commandanten voldoende reactietijd zou geven. Jarvis stelt: *'the Navy relied on a crude assumption: Even if the Japanese were foolhardy enough to send their carriers to attack us, we could certainly detect and destroy them in plenty of time.'*¹⁰⁰ De veronderstelling dat Pearl

⁹⁷ Irving Janis, *Victims of Groupthink* (Boston 1972) 89.

⁹⁸ Ibidem 90.

⁹⁹ Finley, *'The uncertain oracle'* 379.

¹⁰⁰ Janis, *Groupthink* 89.

Harbor onneembaar was is waarschijnlijk ook een reden dat de berichten van ambassadeur Grew over de Japanse aanvalsplannen niet serieus werden genomen.

De derde aanname betrof het feit dat de inlichtingendiensten ervan overtuigd was dat een Japanse aanval zich richting Zuidoost Azië of de Sovjet-Unie zou bewegen. Deze aanname was gedeeltelijk gebaseerd op de hiervoor genoemde veronderstellingen. Daarnaast werd de aanwezigheid van de Amerikaanse Vloot in Pearl Harbor door de Amerikanen gezien als een afschrikkingsmiddel, niet als een doelwit.¹⁰¹ De verplaatsing van de vloot van de Amerikaanse Westkust naar Hawaii had juist als doel een oostwaartse uitbreiding van de Japanse expansiepolitiek tegen te gaan. De aanname dat een Japanse aanval richting het Aziatische vasteland zou worden ondernomen werd ondersteund door het feit dat de Japanse offensieve bewegingen voorafgaand aan de aanval op het Kra schiereiland en de Filipijnen, in tegenstelling tot die richting Pearl Harbor, wel werden ontdekt. Reden voor deze ontdekking was enerzijds het feit dat een dergelijke beweging conformeerde aan de Amerikaanse verwachtingen en anderzijds het feit dat de Japanse marine geen enkele moeite deed om haar zuidwaartse bewegingen te verhullen.

Nu dat de drie barrières die van invloed waren op de *signals-to-noise* ratio zijn behandeld, zal hieronder kort worden getoetst of de vijf paradoxen van Handel, zoals reeds beschreven in hoofdstuk 1, van toepassing zijn op de casus.

'As a result of the great difficulties in differentiating between "signals" and "noise" in strategic warning, both valid and invalid information must be treated on a similar basis. In effect, all that exists is noise, not signals.'

Deze eerste paradox is slechts gedeeltelijk van toepassing op de aanval op Pearl Harbor. De Amerikaanse inlichtingendiensten hadden namelijk voldoende signalen over een op handen zijnde Japanse aanval onderkend. Het probleem was echter het feit dat er simpelweg nauwelijks signalen betreffende een mogelijke verrassingsaanval op Pearl Harbor bestonden. Mogelijk kan zelfs gesteld worden dat het enige signaal voor een verrassingsaanval de afwezigheid van een signaal was.

'The greater the risk the less likely it becomes. In fact, the greater the risk, the smaller the risk becomes.'

¹⁰¹ Janis, Groupthink 89.

Deze tweede paradox is volledig van toepassing op de casus. De veronderstelling van de Amerikaanse inlichtingendiensten dat een Japanse aanval op Pearl Harbor onmogelijk was, stelde de Japanse planners juist in staat om een dergelijke spectaculaire en onorthodoxe offensieve actie in hun plannen op te nemen. In feite was hier sprake van een botsing der doctrines, waarbij de Amerikaanse doctrine zich strikt binnen de gangbare referentiekaders bevond en de Japanse zich daar juist buiten.

'The sounds of silence. A quiet international background can act as background noise which, by conditioning observers to a peaceful routine, covers preparations for war.'

Deze paradox is gedeeltelijk van toepassing op de aanval op Pearl Harbor. Hoewel de Japanners de schijn van een verlangen naar een vreedzame oplossing ophielden, bereidden zij zich, in strategische zin, voor op offensieve actie. Wat betreft het operationele niveau in geval van de aanval op Pearl Harbor was er wel degelijk sprake van een stilte voor de storm. Het feit dat de Japanse marine erin slaagde de Amerikaanse inlichtingendiensten ervan te overtuigen dat haar vliegdekschepen nog in Japanse wateren verbleven terwijl zij naar Hawaii opstoomden toont aan dat de Japanse tegenstander, wat betreft de verrassingsaanval, wel degelijk in staat was een vals gevoel van veiligheid bij de tegenstander te creëren.

'The greater the credibility of an intelligence agency over the course of time, the less its reports and conclusions are questioned; therefore, the greater the risk in the long run of over-relying on its findings.'

Wat betreft de voor deze casus behandelde informatie is het moeilijk vast te stellen of deze vierde paradox op de casus van toepassing is. Wat wel gesteld kan worden is het feit dat de inlichtingendiensten nooit hebben voorspeld dat er geen aanval op Pearl Harbor zou plaatsvinden. Er werden simpelweg geen eenduidige voorspellingen over een mogelijke aanval op Hawaii gedaan. Er is, wat betreft de aanval op Pearl Harbor althans, daarom geen sprake van een patroon van juiste of onjuiste voorspellingen dat de geloofwaardigheid van de diensten kon beïnvloeden.

'Information on a forthcoming enemy attack leads to countermobilization which, in turn, prompts the enemy to delay or cancel his plans. It is thus impossible - even in retrospect - to know whether countermobilization is justified or not.'

Deze vijfde, en laatste, paradox is niet van toepassing op de casus. Er zijn op basis van de bestudeerde literatuur geen aanwijzingen dat de Japanse regering besloot om naar aanleiding van Amerikaanse tegenmaatregelen haar plannen te wijzigen. Sterker nog, de plannen voor de verrassingsaanval gingen gewoon door ondanks het feit dat de onderhandelingen nog niet waren afgerond. De enige tegenmaatregel die de Amerikaanse regering ondernam was de verplaatsing, ter afschrikking, van de Amerikaanse vloot van het vasteland naar Hawaii. Deze maatregel werkte juist contraproductief en noopte de Japanse marine juist tot het ontwikkelen van plannen voor een verrassingsaanval.

Deelconclusie

De door Handel aangevoerde barrières die de *signals-to-noise* ratio beïnvloeden blijken grotendeels toepasbaar op de casus van Pearl Harbor. De extreme geheimhouding waarmee de Japanse planners hun operationele plannen behandelden, in combinatie met de door de Japanse marine uitgevoerde misleidingsactiviteiten, maakte het bijzonder moeilijk om de Japanse intenties ten aanzien van Pearl Harbor tijdig te onderkennen. Het voorspellend vermogen van de Amerikaanse inlichtingendiensten werd tevens beperkt door bureaucratische en analytische tekortkomingen. De doctrine die in 1941 door de Amerikaanse krijgsmacht werd gevoerd was een weerspiegeling van het Amerikaanse superioriteitsgevoel en de daaruit voortkomende gekoppelde verwachtingen en denkwijzen, en stond diametraal tegenover de agressievere en fantasievollere Japanse doctrine van expansie. Het enige aspect van Handels barrièrtheorie dat niet aansluit bij de casus is de mate waarin de internationale politieke klimaat een rol speelde in de totstandkoming van de strategische verrassing. De vijf paradoxen die Handel uit zijn barrières destilleerde sluiten grotendeels aan bij de bevindingen uit de casus. Slechts één van de vier paradoxen waarvan vast te stellen is of ze wel of niet van toepassing waren op de casus blijkt niet toepasbaar te zijn.

De voorgaande paragrafen hebben aangetoond dat de Amerikaanse verwerving van inlichtingen, hoewel te afhankelijk van één bron, niet onaanzienlijk was. Daarnaast is vastgesteld dat de analytische capaciteiten van de inlichtingendiensten voornamelijk beperkt werden door bureaucratische en dogmatische barrières. In de volgende paragraaf zal worden onderzocht of naast de informatiepositie en de analytische capaciteiten ook andere oorzaken aan de strategische verrassing ten grondslag lagen. Dit zal worden gedaan door de casus aan een aantal fenomenen te toetsen die Richard Betts als onvermijdelijk ziet in de totstandkoming van strategische verrassing.

3.3 Toetsing van de casus aan de visie van Richard Betts

De onvermijdelijkheden van Richard Betts zullen hieronder worden beschreven. Sommige van de onderwerpen vertonen echter overeenkomsten met de barrières van Handel en zullen daarom slechts vluchtig worden behandeld.

'Obstacles to Warning'

Betts stelt dat een tijdige en eenduidige verwerking van de beschikbare inlichtingen van belang is om een strategische verrassing te voorkomen. De tijdigheid van de verwerking kan bijvoorbeeld worden beïnvloed door de ontcijfering en vertaling van de geïntercepteerde berichten. Ook in het geval van de verwerking van inlichtingen voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor trad vertraging op. Uit de voor deze scriptie beschikbare literatuur valt echter niet op te maken dat een vertraging in de verwerking van inlichtingen een directe oorzaak zou zijn voor het niet tijdig onderkennen van de verrassingsaanval. De enige kritieke fase waarin beschikbare inlichtingen te laat werden verwerkt was de fase waarin het veertiendelige bericht werd geïntercepteerd. Echter deze vertraging was niet zozeer aan de Amerikaanse inlichtingendiensten te wijten maar aan de vertraagde verzending door de Japanners.

Wat betreft de eenduidigheid van de verwerking van inlichtingen zijn er discrepanties tussen de inlichtingen die Naval Intelligence en Army Intelligence als geschikt voor disseminatie beschouwden. Zo werden de marinecommandant Kimmel en de legercommandant Short veelal uitsluitend door hun eigen inlichtingendiensten geïnformeerd. Robert Piacine geeft de verschillen in de beschikbare inlichtingen voor Kimmel en Short weer in een tabel waaruit blijkt dat, van de dertig berichten die in de zes maanden voorafgaand aan de aanval vanuit Washington werden verstuurd, admiraal Kimmel er 26 ontving en generaal Short slechts negen.¹⁰² Ook inhoudelijk deden zich discrepanties voor. Zo stelt Wohlstetter dat alleen Naval intelligence berichten die gebaseerd waren op MAGIC deelde met Pearl Harbor. Army intelligence deed dit niet.¹⁰³ Wanneer beide diensten inlichtingen deelden met de operationele eenheden, verschilde veelal de duiding van een dreiging. Wohlstetter stelt verder dat in de oorlogswaarschuwing van 8 juli 1941 in het geval van Naval Intelligence werd vermeld dat de neutraliteitsovereenkomst - tussen de VS en Japan - *zou* worden ingetrokken terwijl Army intelligence stelde dat deze *zou kunnen* worden ingetrokken. Generaal Short zou na de oorlog

¹⁰² Robert F. Piacine, 'Pearl Harbor: failure of intelligence?'

¹⁰³ Wohlstetter, Pearl Harbor: warning and decision 105.

hebben gesteld dat de berichten die afkomstig waren van de marine aanzienlijk agressiever waren dan die van het leger. Hij stelt: *'On October 16 we had a message in which they [de marine] said Japan would attack. On October 20 I had one [message] from the War Department saying they didn't expect any; My message said nothing about a war warning and his [Kimmel's] did'.*¹⁰⁴ Dergelijke dubbelzinnigheid richting de lokale commandanten uitte zich in incongruentie in de mate van voorbereidingen op een mogelijke aanval. De wijze waarop hiermee door de commandanten te velde werd omgegaan ontbrak eveneens eenduidigheid. Ephraim Kam stelt:

*'The failure of the alert system on three occasions prior to the Pearl Harbor attack had not been sufficiently alarming to generate a proposal of central coordination of intelligence and communication. Naval Intelligence regarded its own sources as superior and lacked the incentive for merging with an inferior, while Army Intelligence had little interest in combining intelligence operations.'*¹⁰⁵

De twee diensten, zowel in Washington als in Hawaii, faalden om hun procedures op basis van deze ervaringen aan te passen.

'Limits of predictability'

Betts spreekt, net als Handel, van een situatie waarin een inlichtingendienst slachtoffer wordt van het eigen succes. Hij doelt hiermee op de situatie die Handel de *'self-negating prophecy'* noemt. Zie daarvoor de vijfde paradox van Handel welke werd behandeld in de vorige paragraaf. Opnieuw zijn er, op basis van de bestudeerde literatuur geen aanwijzingen dat de Japanse regering besloot om naar aanleiding van oorlogswaarschuwingen van de Amerikaanse inlichtingendiensten haar plannen te wijzigen. De geraadpleegde literatuur wijst echter wel uit dat de verrassingsaanval op Pearl Harbor niet uit het niets ontstond, maar dat deze tot stand kwam na een lange periode van politieke spanning. Deze ontwikkeling komt overeen met hetgeen door Betts is beschreven als kenmerk van een verrassingsaanval.

Betts stelt, aansluitend op de voorgaande opmerking over de politieke spanning, dat verrassingsaanvallen doorgaans niet plaatsvinden op hoogtepunten van crises, maar wel in een

¹⁰⁴ Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision* 138.

¹⁰⁵ Kam, *Surprise Attack* 183.

periode waarin een aanval tot de mogelijkheden wordt gerekend. Dit is zeker het geval bij de casus van Pearl Harbor. Hoewel de vredesonderhandelingen tussen de Verenigde Staten en Japan kort voor de aanval waren opgeschort, waren er geen openlijke indicatoren dat deze opschorting op korte termijn zou resulteren in een aanval. Het is louter dankzij de MAGIC intercepties dat de Amerikaanse inlichtingendiensten in staat waren te onderkennen dat een dergelijke actie aanstaande was.

De langdurige crisis die voorafging aan de verrassingsaanval op Pearl Harbor werd gekenmerkt door een gestaag oplopende spanning met enkele periodes van ontspanning. (zie figuur 5). Gedurende het jaar 1941 werden vanuit Washington door Naval en Army Intelligence meerdere oorlogswaarschuwingen uitgevaardigd naar de relevante eenheden in het theater. In de zes maanden voorafgaand aan de verrassingsaanval werden de Amerikaanse strijdkrachten in Azië en de Stille Oceaan meerdere malen in staat van paraatheid gebracht. Tevens werden tweewekelijks oefeningen ten behoeve van een luchtaanval gehouden.¹⁰⁶ Het is mogelijk dat deze lange aanloop geresulteerd heeft in een vorm van *alert fatigue* welke een mogelijk nadelig effect had op de wijze waarop op dreigingen werd gereageerd. Epharim Kam stelt:

*'initial warnings are taken seriously; but as time passes and alerts prove to be false, sensitivity decreases. At the time of the first alert in Pearl Harbor in June 1940 a daring and difficult enemy raid on Hawaii was believed to be probable, whereas a year later it was considered to be an extremely costly and unlikely gamble for the Japanese. By the end of 1941 the Pacific Fleet in Hawaii was tired of checking out Japanese submarine reports in the vicinity of Pearl Harbor; In the week preceding the attack it had checked seven, all of which proved to be false.'*¹⁰⁷

Men raakte in feite gewend aan de mogelijkheid van oorlog, door Betts beschreven als de *routinization of tension*. Deze routine werd vergroot door het feit dat vrijwel iedereen ervan overtuigd was dat Pearl Harbor in geval van oorlog een belangrijke functie zou hebben, maar niemand dacht dat het ook een initieel doelwit was.

Vanaf november werden meerdere expliciete oorlogswaarschuwingen door Washington uitgevaardigd. Deze werden echter op verkeerde wijze door Kimmel en Short geïnterpreteerd

¹⁰⁶ Lambert, *Defenseless* 161-162.

¹⁰⁷ Kam, *Surprise Attack* 188.

omdat hierin niet gesproken werd van een directe dreiging voor Pearl Harbor. Dat Short niet beseftte dat Pearl Harbor een doelwit was bleek uit zijn reactie op de officiële *war warning* van 27 november, uitgevaardigd door Chef Staf Generaal George Marshall. Prange stelt:

*'it appeared obvious to Short that " this message was written basically for General MacArthur in the Philippines" [...] " Short knew [...] that the Japanese navy vessels were supposed to be either in their home ports or proceeding south." Nor, to the best of his knowledge, did the Japanese have a landbased bomber capable of striking Oahu from their nearest base some 2,100 miles away.'*¹⁰⁸

Om deze reden besloot Short zijn luchtwapen te beschermen tegen mogelijke sabotage door de lokale Japanse bevolking in plaats van de beschikbare vliegtuigen klaar te maken voor gevechtsoperaties.

Een andere fenomeen dat zich in de periode voorafgaand aan de verrassingsaanval voordeed was het zogenaamde *cry-wolf* syndroom. Er hadden zich in het verleden al periodes van politieke spanning tussen de Verenigde Staten en Japan voorgedaan, waarbij een verhoogde staat van paraatheid was afgekondigd en deze spanning uiteindelijk niet resulteerde in militaire acties. Zo werden gedurende deze periodes van spanning in juni 1940, juli 1941 en oktober 1941 ook *war warnings* uitgevaardigd. Het is moeilijk vast te stellen of deze waarschuwingen gerechtvaardigd waren maar ze hebben ongetwijfeld bijgedragen aan de onderkoelde wijze waarop op de waarschuwing van november 1941 werd gereageerd. Ephraim Kam schrijft dat het doen van achtereenvolgende waarschuwingen ook de aard van de waarschuwing beïnvloedt. Hij stelt:

*'Intelligence agencies are sometimes overcautious about giving false warnings, which would decrease their credibility. Hence [they] tend to report vague estimates and suppress warnings. In explaining why additional warnings were not sent to Hawaii, some have suggested that there was a desire to avoid crying wolf too often lest the commanders become impervious to messages designed to alert them.'*¹⁰⁹

¹⁰⁸ Prange, *At dawn we slept* 403.

¹⁰⁹ Kam, *Surprise Attack* 186.

De waarschuwingen die door de inlichtingendiensten werden uitgevaardigd waren inderdaad vaag wat betreft de aard van de aanval en welke Amerikaanse bases tot potentiële doelwitten van een Japanse aanval moesten worden gerekend.

'Technologische' en 'Doctrinaire' verrassing

De Verenigde Staten werden met de verrassingsaanval op Pearl Harbor verrast door de technologische capaciteiten van de Japanse marine. Zoals vermeld in de vorige paragraaf waren zowel de marine als de inlichtingendiensten van mening dat de haven van Pearl Harbor te ondiep was om kwetsbaar te zijn voor torpedoluchtaanvallen. De Amerikaanse marine was niet in staat gebleken om haar torpedo's te modificeren om in ondiep water te functioneren en zij ging er daarom van uit dat de Japanse marine hier ook niet toe in staat zou zijn. Daarnaast werd verondersteld dat het effectieve vliegbereik van de voornaamste Japanse gevechtsvliegtuigen te klein was om effectief te zijn. Betts stelt:

*'American intelligence estimated that the range of Japanese fighters based on Formosa was insufficient for an attack on Clark Field in the Philippines. This was true until a month before Pearl Harbor, when the Japanese succeeded in increasing the range by adjusting engines and practicing rigorous fuel-conserving flight profiles.'*¹¹⁰

Ook werden geruchten over de wendbaarheid en snelheid van de Zero door de Amerikaanse experts ongeloofwaardig geacht.¹¹¹

Onafhankelijk van elkaar was elk van deze ontwikkelingen een potentiële bedreiging voor de veiligheid van de Amerikaanse strijdkrachten. Echter, het was het niet onderkennen door de Amerikaanse inlichtingendiensten van de potentiële combinatie van het vergrote bereik van de Japanse gevechtsvliegtuigen en de mogelijkheid die de Japanse marine tot haar beschikking had om torpedo's in elke denkbare situatie in te zetten, die de Amerikaanse vloot uiteindelijk duur zouden komen te staan. Een andere belangrijke factor was het feit dat de onervaren Amerikaanse piloten in verouderde toestellen het moesten opnemen tegen zeer wendbare vliegtuigen gevlogen door Japanse piloten die inmiddels veel gevechtservaring

¹¹⁰ Betts, 'Surprise despite warning' 567.

¹¹¹ Michael I. Handel, War, strategy and intelligence (Oxon, 1989) 139.

hadden opgedaan gedurende de oorlog met China.¹¹² Ook hier is, wanneer in dit geval een piloot als een instrument wordt gezien, sprake van technologische verrassing.

Naast deze technologische verrassing was er sprake van doctrinaire verrassing. De Amerikaanse volharding in de idee dat een Japanse offensief zich richting Zuidoost-Azië zou bewegen, kwam voort uit een onvermogen om zich te verplaatsen in de Japanse denkwijze. Enerzijds was dit te wijten aan de wijze waarop zowel de Amerikaanse inlichtingendiensten als politici hun eigen waarden en denkwijze spiegelde aan de Japanners. Zo had de verplaatsing van de Amerikaanse *Pacific Fleet* van de Amerikaanse westkust naar Hawaï ten doel een verdere Japanse expansie af te schrikken. Deze actie had echter een tegengesteld effect aangezien deze door Japan werd geïnterpreteerd als directe bedreiging van haar invloedssfeer en daar, volgens de Japanse Bushido code,¹¹³ op moest worden gereageerd. Hughes Wilson stelt: *'The American diplomatic pressure left only one real choice open to the proud, fiercely independent and irredeemably martial heirs to the Samurai: to fight, and to seize what Japan needed'*.¹¹⁴ Ook Prange gaat in op de Japanse reactie: *'Being human, the Japanese were genuinely fearful; being Japanese, they responded to the challenge with further belligerence'*.¹¹⁵ De Japanse reactie bestond daarom uit de ontwikkeling van een aanvalsplan teneinde deze dreiging weg te nemen. Een ander cultureel aspect waaruit blijkt dat de Amerikaanse diensten en krijgsmacht zich niet voldoende inleefden in hun potentiële tegenstander was het gebrek aan respect voor de Japanner, dat resulteerde in een grove onderschatting. Zoals reeds eerder gesteld werden de Japanners, op basis van hun fysieke eigenschappen en het vermeende gebrek aan individualiteit, als inferieur aan de Amerikanen beschouwd. Een dergelijk superioriteitsgevoel deed zich ook voor in de Amerikaanse evaluaties van Japans technologische capaciteiten.

Het meest evidente voorbeeld van doctrinaire verrassing was echter de aanname van de Amerikaanse marineleiding dat Pearl Harbor een onneembare vesting was. Zij was niet alleen van mening dat de haven te ondiep was voor torpedoluchtaanvallen, maar ook dat de afgelegen positie van Pearl Harbor ten opzichte van het Aziatische strijdtoneel voldoende was om elke mogelijke Japanse offensieve actie tegen de basis tijdig te onderkennen en er vervolgens ruim voldoende tijd was om tegenmaatregelen te nemen. Ondanks het feit dat de inlichtingendiensten geen idee hadden waar de Japanse vliegdekschepen zich bevonden,

¹¹² Handel, *War, strategy and intelligence* 139.

¹¹³ Bushido, wat zich in het engels vertaald als *'the way of the warrior'* was de erecode van de samurai. Deze strikte code eiste loyaliteit, trouw en eer tot in de dood. Wanneer een samurai zijn eer niet kon handhaven, kon hij deze terugverdiene door ritueel zelfmoord (seppuku) te plegen.

¹¹⁴ Hughes-Wilson, *Military intelligence blunders and cover-ups* 64.

¹¹⁵ Prange, *At dawn we slept* 171.

gingen zij er vanuit dat deze niet op weg waren naar Pearl Harbor. Deze aanname werd, vanuit Amerikaanse perspectief, bevestigd door het feit dat een Japanse maritieme beweging richting het Kra schiereiland werd waargenomen. Er werd geen rekening gehouden met een Japans offensief dat zich in meerdere richtingen tegelijk zou manifesteren. De openlijke Japanse beweging richting Zuidoost Azië gaf de Amerikanen een gevoel van schijnveiligheid wat betreft de vloot in Pearl Harbor. Een dergelijke actie werd immers door de Amerikanen geanticipeerd. De validatie van aannames over Japanse acties belemmerde de Amerikanen in het onderkennen van alternatieve dreigingen. Hierdoor was de Kido Butai in staat om ongemerkt de Westelijke Stille Oceaan te doorkruisen en haar verrassingsaanval met succes uit te voeren

Deelconclusie

De door Betts beschreven inherente onvermijdelijkheden die met intelligence failure gepaard gaan zijn grotendeels toepasbaar op de casus van Pearl Harbor. Naval en Army Intelligence informeerden hun respectievelijke operationele commandanten niet alleen onvoldoende maar op ongecoördineerde wijze. Dit bleek een obstakel dat een correct en eenduidig waarschuwingsproces in de weg stonden. Hoewel moeilijk is vast te stellen of de inlichtingendiensten voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor slachtoffers waren van hun eigen succes, kan wel worden vastgesteld dat de eerdere waarschuwingen die waren gedaan een ongewenst effect hadden op de paraatheid van de operationele commando's in reactie op latere waarschuwingen. Ook verzuimden de inlichtingendiensten de technologische capaciteiten van de tegenstander op waarde te schatten en waren zij, alsmede de Amerikaanse strijdkrachten, niet voldoende in staat buiten de door de eigen doctrine vastgelegde kaders te denken.

De hierboven beschreven fenomenen leggen een aantal psychologische barrières bloot die ten grondslag liggen aan intelligence failures en een extra dimensie geven aan de casus. Zo blijkt dat de wijze waarop een inlichtingendienst zijn producten dissemineert niet alleen gebaseerd is op de feiten en wie deze feiten zou moeten ontvangen. Er is sprake van zelfregulering van zowel de analist als de organisatie om niet te vaak en te specifiek te waarschuwen teneinde de geloofwaardigheid te behouden en teveel gevallen van vals alarm te voorkomen.

Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om vast te stellen of de strategische verrassing van Pearl Harbor een intelligence failure genoemd mag worden. Gedurende de periode 1941-2001 diende de verrassingsaanval op Pearl Harbor als het schoolvoorbeeld van een intelligence failure. Deze dubieuze eer wordt sinds 2001 gedeeld met de terroristische aanvallen van 11 september van dat jaar op het World Trade Center en het Pentagon. Uit de Status Quaestionis blijkt dat sinds de jaren zestig er een groei in het academisch onderzoek naar *intelligence failures* en verrassingsaanvallen heeft plaatsgehad. Zoals beschreven is een deel van de relevante literatuur nog steeds gebaseerd op de fouten die de Amerikaanse inlichtingendiensten voorafgaand aan de aanval op Pearl Harbor hebben gemaakt. De in deze scriptie gehanteerde definitie van *intelligence failure* sluit echter niet volledig aan bij de feiten rond Pearl Harbor.

Een aantal van de in het discours rond *intelligence failures* ontwikkelde theorieën is in hoofdstuk 1 uitgewerkt en heeft gediend als theoretisch kader voor dit onderzoek. Het beslissingsladdermodel van Thomas Belden heeft inzicht gegeven in de politieke en militaire waarschuwingsprocessen en de wijze waarop daar door de Amerikaanse inlichtingendiensten en strijdkrachten op werd geacteerd. Met behulp van het *signals-to-noise* model van Michael Handel zijn niet alleen de misleidende acties van de vijand geïdentificeerd, maar zijn tevens de institutionele barrières die een juiste informatievoorziening richting de afnemer van het inlichtingenproduct onderkend. De door Richard Betts beschreven aspecten die van invloed zijn op *intelligence failures* verduidelijken deze inzichten verder. Deze onderzoeken, alle stammend uit de jaren zeventig, zijn gebruikt omdat zij goed inzicht geven in de processen die ten grondslag lagen aan de aanval op Pearl Harbor. Deze inzichten zijn nodig om de deelonderzoeksvragen te beantwoorden.

Om tot een gedegen analyse van de verrassingsaanval op Pearl Harbor te komen is ook kennis vereist over de gebeurtenissen die aan de verrassingsaanval op Pearl Harbor voorafgingen alsmede een inventarisatie van de informatie waarover de Amerikaanse inlichtingendiensten beschikten. Deze aspecten zijn beschreven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 zijn de gehanteerde modellen aan de gebeurtenissen en beschikbare inlichtingen getoetst waarmee de basis is gevormd voor de beantwoording van de twee deelvragen die ten grondslag liggen aan de conclusie van dit onderzoek. Deze deelonderzoeksvragen zullen hieronder eerst worden herhaald alvorens deze zullen worden beantwoord.

Welke factoren zijn van invloed geweest op de verrassing?

De toetsing van de beschikbare gegevens aan de modellen van Belden, Handel en Betts, toont aan dat verschillende factoren hebben bijgedragen aan de totstandkoming van verrassing in de casus van Pearl Harbor. Deze factoren kunnen worden ingedeeld in drie groepen. Beïnvloedingsfactoren die tot de eerste groep behoren betreffen factoren die te maken hadden met de verwerving van inlichtingen. Factoren uit de tweede groep betreft factoren die van invloed waren op de verwerking van inlichtingen. De derde groep wordt gevormd door factoren die van invloed waren op de informatievoorziening vanuit de inlichtingendiensten. Deze drie groepen zullen hieronder besproken worden.

- Factoren die de verwerving van inlichtingen beïnvloedden

De meest opvallende factor die een optimale verwerving van inlichtingen in de weg stond was de te grote afhankelijkheid van SIGINT om de Japanse intenties te achterhalen. Het feit dat de Amerikaanse inlichtingendiensten niet in staat waren een betrouwbare HUMINT capaciteit met betrekking tot Japan te ontwikkelen had als gevolg dat niet alle potentiële inlichtingenbronnen konden worden aangeboord. Een HUMINT capaciteit had immers kunnen leiden tot betere inzichten in zowel de politiek als de hogere echelons van de Japanse marine. Deze inzichten konden namelijk niet worden verkregen vanuit SIGINT, aangezien middels dit verwervingsmiddel voornamelijk kennis werd vernomen van het diplomatieke verkeer tussen Tokio en de diverse ambassades. Er zijn aanwijzingen dat de Japanse politieke leiding haar diplomaten niet volledig op de hoogte stelde of zelfs misleidde. Indien de Amerikanen, middels HUMINT of SIGINT, kennis hadden kunnen nemen van de intenties van de politieke leiding zelf, dan zou dit een betere informatiepositie hebben opgeleverd. Hetzelfde geldt voor de informatiepositie vis-à-vis de Japanse marine, waar middels de JN25, JN25a en JN25b berichten geen toegang werd verkregen tot de personen en afdelingen die daadwerkelijk waren belast met de planning van de offensieve acties.

Het succes dat *Naval* en *Army Intelligence* genoten met de MAGIC intercepties keerde zich in zekere mate tegen hen. MAGIC intercepties werden namelijk altijd met voorrang ontcijferd en vertaald, waardoor er te weinig capaciteit voor de ontcijfering van andere berichten beschikbaar was. Zoals hierboven reeds is gesteld was men niet in staat om, aan de hand van MAGIC alleen, een accuraat beeld van de Japanse intenties te schetsen. Echter, de inlichtingendiensten lieten zich verleiden door de kwaliteit van de MAGIC berichten, ook al

lieten zij daarmee kansen hun inlichtingenpositie te vergroten liggen. Kam stelt: *'The existence of an excellent source presents [...] overconfidence in its capabilities'*¹¹⁶, en stelt vervolgens:

*'[a] disadvantage of a good source is the tendency to place too great a reliance on that one particular source, especially [...] when information from that source is handled separately from that of all other sources. The dependency on a single source keeps increasing as other less reliable sources are increasingly neglected.'*¹¹⁷

Een ander aspect waarin de verwervende capaciteiten van de Amerikanen tekortschoot was het feit dat er nauwelijks inlichtingen van tactische of operationele aard werden vergaard. De MAGIC berichten waren van diplomatieke, en daarom civiele, aard. De Amerikanen konden hieruit weliswaar opmaken wat de algemene houding van de Japanse regering was ten aanzien van een potentieel conflict met de Verenigde Staten en haar bondgenoten, maar zij misten operationele informatie over de wijze waarop de Japanse krijgsmacht haar acties zou ontplooiën en wat de daadwerkelijke doelwitten waren. Indien deze informatie beschikbaar was, had deze het operationele commando te Pearl Harbor mogelijk in staat gesteld tegenmaatregelen te nemen. Echter, de voornaamste reden waarom de Amerikaanse inlichtingendiensten geen toegang hadden tot inlichtingen van operationele aard was het feit dat de Japanse marine haar plannen zeer sterk gecompartmenteerd had en zij een actieve misleidingscampagne voerde om de Amerikanen ervan te overtuigen dat haar offensieve intenties uitsluitend op Zuidoost Azië zouden zijn gericht. Niettemin hadden de Amerikaanse inlichtingendiensten een beter inzicht in de Japanse intenties kunnen verkrijgen indien zij meer capaciteit hadden ingezet ten behoeve van de ontcijfering en vertaling van de JN25 berichten.

- Factoren die de verwerking van inlichtingen beïnvloedden

Ook in de verwerking van de beschikbare informatie maakten de inlichtingendiensten fouten. Het betreffen hier niet zozeer analytische fouten in strategische zin; de dreiging die uitging van Japan werd immers onderkend en de voorspelling van een imminente Japanse aanval op Amerikaanse doelen in Azië kwam uit. Het betreft het feit dat een aanval op Pearl Harbor niet mogelijk werd geacht. Een dergelijke mogelijkheid was niet te onderkennen middels de beschikbare verworven inlichtingen - daar waren immers nauwelijks indicatoren voor - maar

¹¹⁶ Kam, *Surprise Attack* 136.

¹¹⁷ *Ibidem*.

wel door rekening te houden met de onvoorspelbaarheid van de tegenstander. De Amerikaanse inlichtingendiensten waren hier niet toe in staat omdat zij vasthielden aan de veronderstelling dat de basis op Hawaii een onneembare vesting was. Dit rigide doctrinaire denkpatroon werd versterkt door een onderschatting van de Japanse technologische capaciteiten en vooroordelen over het Japanse ras.

Uit de beslissingsladder van Belden kan worden afgelezen dat de inlichtingendiensten - en de politieke beleidsmakers - de kans op een mogelijk conflict met Japan als zeer waarschijnlijk inschatten en de dreiging op een oorlog, en zelfs een verrassingsaanval, onderkennen. De posities van beide landen op de beslissingsladder ontlopen elkaar immers nauwelijks. Niettemin kan worden vastgesteld dat, hoewel er niet zozeer sprake was van een strategische verrassing, een operationele verrassing niet kon worden voorkomen. Uit de diplomatieke intercepties was voldoende te concluderen dat een conflict met Japan op korte termijn onafwendbaar was.

Naast deze problemen van conceptuele en analytische aard kampten de Amerikaanse inlichtingendiensten ook met een capaciteitsprobleem. Het aantal diplomatieke intercepties was zo groot dat er simpelweg niet voldoende ontcijferings-, vertaal- en analyse capaciteit aanwezig was om deze bulk aan berichten te verwerken. Dit leverde soms vertragingen op van enkele dagen. Hoewel er geen duplicatie plaatsvond van de ontcijfering en vertaling van de berichten vond deze wel plaats bij de analyse. Dit had niet alleen gevolgen voor de efficiency waarmee de analyse plaatsvond, maar ook voor de eenduidigheid van de inlichtingenproducten die door *Army* en *Naval Intelligence* werden opgesteld. Aan deze duplicatie, en de verwarring die dit veroorzaakte, lag de onderlinge concurrentiestrijd tussen de inlichtingendiensten ten grondslag.

- Factoren die de informatievoorziening vanuit de inlichtingendiensten beïnvloedden

De voornaamste factor die de informatievoorziening vanuit de inlichtingendiensten beïnvloedde was de te strikte compartimentering van MAGIC materiaal. Ruwe MAGIC intercepties waren uitsluitend voor een klein gezelschap in Washington inzichtelijk. Vanuit Naval Intelligence werden wel geparafraseerde inlichtingen verstuurd die, ten dele, gebaseerd waren op MAGIC, maar ook admiraal Kimmel bleef van de ruwe data verstoken. Hoewel MAGIC uitsluitend diplomatieke berichten betrof had deze de operationele commandanten de nodige context kunnen verschaffen inzake de crisis met Japan. Indien zij over deze context beschikten dan zou dit hun handelen wellicht hebben kunnen beïnvloeden.

Wat betreft de verspreiding van de inlichtingenproducten ontbrak het de inlichtingendiensten ook aan eenduidigheid. Vanuit Naval Intelligence en Army Intelligence

werden de opgestelde inlichtingenrapporten binnen respectievelijk de marine en het leger verspreid. Echter, vanuit beide organisaties werden de producten ook naar de generale staf en de politieke leiding gedissemineerd. Hierdoor werd binnen deze hogere echelons aangenomen dat alle inlichtingen die zij tot hun beschikking hadden ook automatisch gedeeld was met de operationele commandanten, terwijl de marinecommandant voornamelijk inlichtingen van *Naval Intelligence* ontving en de inlichtingen die de legercommandant tot zijn beschikking had voornamelijk afkomstig waren van *Army Intelligence*. Daarnaast verspreidde de marine drie keer zoveel berichten als het leger. Daarnaast hadden de berichten die door de marine werden uitgevaardigd een agressievere toon en waren mede gebaseerd op MAGIC. Die van het leger waren doorgaans voorzichtiger van aard. In het geval van Pearl Harbor deelden Kimmel en Short wel inlichtingen, maar deze uitwisseling vond slechts op ad hoc basis plaats. Er was geen systeem aanwezig waarbij alle inlichtingen centraal werden verzameld en de analyses van de diverse inlichtingendiensten met elkaar werden vergeleken, vergelijkbaar met een hedendaagse *intelligence fusion cell*.

De gebrekkige informatievoorziening was ook merkbaar in de verspreiding van de zogenaamde *war warnings*, oftewel oorlogswaarschuwingen. Ook in dit geval stuurde zowel *Army* als *Naval Intelligence* zijn eigen oorlogswaarschuwingen naar hun respectievelijke afnemers. Ook nu verschilde de waarschuwingen van de Army en Navy aanzienlijk van toon. Het ongelukkige gevolg hiervan was dat de operationele commandanten op verschillende wijzen op deze waarschuwingen acteerden. Dit had voorkomen kunnen worden als zij onderling hadden overlegd hoe de waarschuwingen moesten worden geïnterpreteerd. Er werd ook geen ruggespraak met Washington gepleegd over de interpretatie van de waarschuwingen, wat wellicht de ambiguïteit van de berichten had kunnen wegnemen.

In hoeverre is deze verrassing te wijten aan falende inlichtingendiensten?

Om te bepalen of de verrassingsaanval op Pearl Harbor aan falende inlichtingendiensten is te wijten dient opnieuw te worden gekeken naar de bevindingen uit de hoofdstuk twee en drie. Het is duidelijk dat de Amerikaanse inlichtingendiensten voldoende informatie uit MAGIC haalden om Japanse strategische intenties te onderkennen. Er werd zelfs meerdere malen een oorlogswaarschuwing afgekondigd, waarvan de laatste waarschuwing zeer accuraat was wat betreft de datum waarop de aanval plaats had. De inlichtingendiensten slaagden er echter onvoldoende in om operationele en tactische indicatoren te verzamelen, waaruit zou zijn op te maken dat een aanval op Pearl Harbor aanstaande was.

Niettemin moet worden vastgesteld dat de cultuur binnen de krijgsmacht, waar zowel Naval Intelligence als Army Intelligence deel van uit maakte, er niet één lijkt te zijn geweest waar anticiperend vermogen en initiatief werden aangemoedigd. Dit was enerzijds het gevolg van de op dat moment gangbare doctrine die binnen de krijgsmacht werd gehandhaafd, waarbij de onaantastbaarheid van de Amerikaanse bases op Pearl Harbor als vanzelfsprekend werd aangenomen. Anderzijds kwam dit voort uit een overschatting van de eigen capaciteiten en een onderschatting van de vijand. Dit cultuurfenomeen lijkt ook een belangrijke reden te zijn voor de gebrekkige informatievoorziening naar de operationele commandanten maar, minstens zo belangrijk, ook voor de zeer schaarse maatregelen die zij namen ter voorkoming van een aanval. Willard Matthias stelt: *'The available intelligence was not communicated to the commanders who needed it, and they failed to take prudent action on the basis of the limited warnings they did receive. But the principal fault lay at the command level.'*¹¹⁸

Uit de onderzochte bronnen kan worden opgemaakt dat de inlichtingendiensten maar ten dele verantwoordelijk waren voor het niet voorkomen van de verrassingsaanval. De organisatorische en conceptuele oorzaken die aan de verrassing ten grondslag lagen waren fenomenen die in de gehele militaire organisatie voorkwamen. Een verklaring voor deze fenomenen kan mogelijk gevonden worden in het feit dat de Amerikaanse strijdkrachten, en daarbij automatisch de inlichtingendiensten, nog teveel een vredesmentaliteit onderhielden. Dit in tegenstelling tot de Japanners die reeds volgens een *'battle rhythm'* opereerden. Een dergelijk mentaliteitsverschil is zeer gewoon bij een verrassingsaanval.

Mag de strategische verrassing van Pearl Harbor een intelligence failure genoemd worden?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden zal gemakshalve eerst de in deze scriptie gehanteerde definitie van een intelligence failure worden herhaald. Deze definitie van Rob Johnston luidt *'intelligence failure is the systemic organizational surprise resulting from incorrect, missing, discarded, or inadequate hypotheses.'*¹¹⁹ Tevens geeft hij aan dat er een verschil is tussen wat hij noemt failure/falen en errors/fouten. *'Intelligence errors are factual inaccuracies in analysis resulting from poor or missing data.'*¹²⁰

¹¹⁸ Willard C. Matthias, *America's Strategic Blunders: intelligence analysis and national security policy 1936-1991* (Pennsylvania, 2001) 14.

¹¹⁹ Johnston, *Analytic culture in the US intelligence community*.

¹²⁰ Ibidem.

Uit de onderzochte bronnen blijkt dat de inlichtingendiensten voornamelijk schuldig waren aan een voortijdige verwerping van analyses. Zo werd de mogelijkheid van een aanval op Pearl Harbor niet op waarde ingeschat, ook al werd met een dergelijk scenario al jaren rekening gehouden tijdens oefeningen. Ephraim Kam stelt in *Surprise: the victim's perspective* dat de mate waarin een strategische verrassing, en dus een *intelligence failure*, wordt bereikt afhangt van de mate waarin de inlichtingendiensten in staat zijn om te bepalen óf, wanneer, waar en hoe een aanval zal plaatsvinden. Indien deze graadmeter op de casus van Pearl Harbor wordt toegepast dan wordt duidelijk dat de inlichtingendiensten op slechts twee van deze vier elementen faalden.¹²¹ Hoewel Naval Intelligence en Army Intelligence er in slaagden om de waarschijnlijkheid van een Japanse aanval en zelfs de datum met enige mate van zekerheid vast te stellen, faalden zij om te achterhalen waar en hoe een Japans offensief zich zou manifesteren. Sterker nog, doordat zij eerdere hypothesen over een aanval op Pearl Harbor hadden verworpen werden aan de vooravond van de aanval alle potentiële doelen genoemd in de oorlogswaarschuwing behalve Pearl Harbor. Toch is het niet vreemd dat niet aan alle vier de genoemde criteria werd voldaan. Richard Posner stelt immers: *'the fundamental problem, however, is the asymmetry of attacker and victim. The attacker picks the time, place and means of attack.'*¹²² De verraste partij is daarom altijd in het nadeel.

Het is moeilijk vast te stellen of er voorafgaand aan de aanval, ook feitelijke onjuistheden in analyses waren als gevolg van ontbrekende data. Robert Aldrich stelt dat een *'study by the post-war sigint agency, the NSA, has concluded that Pearl Harbor was a warnable event and that ample material existed to allow anticipation of a sneak attack on Pearl Harbor on the basis of naval traffic sent in the preceding months.'*¹²³ De inhoud van dit onderzoek is echter nog steeds geheim en het is dus niet mogelijk vast te stellen om welke informatie het hier gaat. Ook moet in beschouwing worden genomen dat deze uitspraak gedaan is nadat alle geïntercepteerde berichten pas na afloop van de Tweede Wereldoorlog werden ontcijferd en vertaald. Hieruit valt op te maken hoe beperkt de capaciteit van de Amerikaanse inlichtingendiensten op deze vakgebieden was. Het is mogelijk dat de inlichtingendiensten informatie in bezit hadden waaruit de exacte aard van het Japanse offensief kon worden opgemaakt. Hier werden de inlichtingendiensten geconfronteerd met het dilemma van Wohlstetter en Handel: deze berichten, de *signals*, verdwenen naar de achtergrond van het totale volume aan niet-relevante berichten, de *noise*, waardoor deze niet meer te

¹²¹ Kam, *Surprise attack* 21.

¹²² Posner, Richard A., *Preventing surprise attacks: intelligence reform in the wake of 9/11* (Lanham 2005) 96.

¹²³ Richard J. Aldrich, *Intelligence and the war against Japan: Britain, America and the politics of secret service* (Cambridge 2000) 74.

onderscheiden waren van deze niet-relevante berichten. Deze problematiek werd vergroot door het feit dat de diensten onvoldoende samenwerkten. Het is daarom mogelijk dat berichten die door de ene dienst werden gezien als *noise*, door de ander wellicht als *signal* zou worden gezien omdat deze informatie zou aansluiten bij andere informatie die deze dienst in bezit had. Wohlstetter stelt dat '*no single person or agency had at any given moment all the signals existing in this vast information network.*'¹²⁴ Hierbij doelt zij niet alleen op de inlichtingendiensten, maar tevens op de overige elementen binnen de krijgsmacht en de politieke beleidsmakers.

De hogere commandostructuren hadden ook schuld. Belden stelt dat het de taak is van de inlichtingengemeenschap om te bepalen waar de tegenstander zich bevindt op de beslissingsladder. Hier zijn *Army* en *Naval Intelligence*, vooral dankzij MAGIC, redelijk in geslaagd. De inlichtingen die zij verwierven, bevatten cruciale strategische indicatoren van de Japanse intenties. Om effectief te zijn dienden deze inlichtingen door beleidsmakers echter te worden omgezet in acties. Hoewel dit in onvoldoende mate is gedaan, zijn wel meerdere oorlogswaarschuwingen naar de operationele commando's afgegeven. Juist daarom is de mate waarin de Amerikaanse strijdkrachten op 7 december 1941 onvoorbereid waren opmerkelijk. Deze slechte voorbereiding was niet zozeer aanwezig bij de inlichtingendiensten, maar juist bij de commandanten in het theater. Matthias' stelling dat de hoofdverantwoordelijkheid voor het gebrek aan paraatheid bij het '*command level*' ligt is zeker waar. Het meest schrijnende voorbeeld hiervan heeft niet eens betrekking op de aanval op Pearl Harbor. De Japanse aanval op de Filippijnen, die acht uur later plaatsvond, bleek net zo'n verrassingseffect te hebben als die op Hawaii. Gezien het feit dat Amerika op dat moment al in staat van oorlog was, zou er bij de Amerikaanse legerleiding een grotere mate van waakzaamheid hebben moeten zijn. Er kan geen sprake zijn van falende inlichtingendiensten of operationele commandanten alléén. De oorzaak hiervoor ligt voornamelijk in de vredesmentaliteit en conformistische cultuur binnen de Amerikaanse krijgsmacht. Het feit dat er geen hogere mate van waakzaamheid was, toont aan dat de oorzaak een systemisch falen was van de Amerikaanse krijgsmacht als geheel.

Aan de hand van dit onderzoek is vastgesteld dat de Amerikaanse inlichtingendiensten mede schuldig waren aan het gebrek aan waakzaamheid voorafgaand aan Pearl Harbor. Deze verantwoordelijkheid dient echter gedeeld te worden met zowel de politieke als militaire besluitvormers in Washington en de operationele commandanten in de gehele Pacific. Hoewel

¹²⁴ Wohlstetter, *Pearl Harbor: warning and decision* 385.

gedurende de langlopende crisis met Japan de kans op oorlog toenam, werden er te weinig maatregelen genomen om elke potentiële offensieve actie van de Japanners af te slaan. Een dergelijke halfhartige operationele houding kan en mag niet en mag niet het resultaat zijn van een gebrekkige informatievoorziening vanuit de Amerikaanse inlichtingengemeenschap alleen. Om deze reden is de toepassing van de term '*intelligence failure*' op de verrassingsaanval op Pearl Harbor niet terecht. Niet zozeer omdat het geen *intelligence failure* zou zijn. Dat was het namelijk wel. De term *intelligence failure* doet echter geen recht aan de schaal van het falen in de aanloop tot Pearl Harbor. Gezien het feit dat het gehele defensieapparaat van de Verenigde Staten in een catatonische staat verkeerde en niet in staat was om adequaat op de naderende dreiging te reageren. De term '*systemic failure*' omschrijft de situatie beter en is daarom meer van toepassing.

Zestig jaar na Pearl Harbor, werden de Verenigde Staten opnieuw opgeschrikt door een verrassingsaanval toen op 11 september 2001 vier vliegtuigen werden gekaapt en door de kapers werden gebruikt als wapens tegen Amerikaanse militaire en commerciële doelen. Opnieuw was de inlichtingengemeenschap in staat om de kans op acties van haar tegenstander, in dit geval Al-Qaida, te onderkennen, maar wederom was zij niet in staat te achterhalen hoe en waar en zelfs niet wanneer, deze actie zou plaatshebben. In de nasleep van de aanslagen kwam de onderzoekscommissie die was ingesteld om de oorzaken van deze '*intelligence failure*' tot een conclusie die opmerkelijke parallellen vertoont met de problemen die de inlichtingendiensten in 1941 hadden om potentiële dreigingen te onderkennen. In het rapport van de Commissie staat de volgende zinsnede: '*Given this background, he wondered why so little thought had been devoted to the danger of suicide pilots, seeing a "failure of imagination" and a mind-set that dismissed possibilities.*¹²⁵ Net als in de periode voorafgaand aan Pearl Harbor verwierp de inlichtingengemeenschap bepaalde hypothesen omdat ze onwaarschijnlijk werden geacht. Deze '*failure of imagination*' is inherent aan het voorspellend vermogen van inlichtingendiensten, in het verleden, het heden en de toekomst.

¹²⁵ National Commission on Terrorist Attacks, The 9/11 Commission report: final report of the national commission on terrorist attacks upon the United States (Washington 2004) 353.

Geraadpleegde literatuur

- Aldrich, Richard J., *Intelligence and the war against Japan: Britain, America and the politics of secret service* (Cambridge 2000)
- Belden, Thomas G., 'Indications, warning and crisis operations', *International studies quarterly* vol. 21, no. 1 (1977) 181-198.
- Betts, Richard K., *Enemies of intelligence: knowledge and power in American national security* (New York, 2007)
- Betts, Richard K., *Surprise attack: lessons for defence planning* (Washington D.C. 1982).
- Betts, Richard K., 'Surprise despite warning: why sudden attacks succeed', *Political science quarterly* vol. 95, no. 4 (1980) 551-572.
- Coox, Alvin D., 'The pacific war revisited: a review article', *Pacific Affairs* Vol. 56, no. 1 (1983) 106-112.
- Doctrinecommissie, Koninklijke Landmacht, 'Leidraad Inlichtingen (LD5)' (2006).
- Drea, Edward J., 'Day of Deceit: The truth about FDR and Pearl Harbor by Robert B. Stinnett (review)', *Journal of military history* 64, no. 2 (2000) 582-583.
- Finley, James P., 'The uncertain oracle: some intelligence failures revisited' in: James P. Finley ed., *U.S. Army intelligence history: a sourcebook* (Ft. Huachuca 1995).
- Handel, Michael, 'The Yom Kippur war and the inevitability of surprise', *International studies quarterly* vol. 21, no. 3 (1977) 461-502.
- Handel, Michael I., 'Intelligence and the problem of strategic surprise' in: Richard K. Betts, Thomas G. Mahnken ed., *Paradoxes of Strategic Intelligence: essays in honor of Michael I. Handel* (New York 2003).
- Handel, Michael I., *War, strategy and intelligence*, (Oxon, 1989).
- Herman, Michael, *Intelligence power in peace and war* (Cambridge 2006).
- Heuer, Richard J., *Psychology of Intelligence analysis* (New York 2006).
- Hughes-Wilson, John, *Military intelligence blunders and cover-ups* (New York 2004).
- Hull, Cordell, *The memoirs of Cordell Hull, Vol. II* (London 1948).
- Janis, Irving L., *Victims of groupthink* (Boston 1972).
- Johnston, Rob. *Analytic culture in the US intelligence community: an ethnographic study* 2005 [cited 02 april 2010]. Available from https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/books-and-monographs/analytic-culture-in-the-u-s-intelligence-community/chapter_1.htm.

- Joint Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack,, 'Hearings before the joint committee on the investigation of the Pearl Harbor attack ' edited by Congress of the United States seventy-ninth congress (Washington: 1946).
- Kam, Ephraim, *Surprise Attack: the victim's perspective* (Harvard, 2004).
- Kahn, David, *The codebreakers: the comprehensive history of secret communication from ancient times to the internet* (New York, 1996).
- Kahn, David, ' The intelligence failure of Pearl Harbor' *Foreign Affairs* vol. 70 no. 5 (1991) 138-152
- Kahn, David, 'United States views of Germany and Japan in 1941 'in: Ernest R. May ed., *Knowing one's enemies: intelligence assessment before the two world wars* (Princeton 1984)
- Kaplan, Robert D., 'What Rumsfeld got right'. *The Atlantic* (July/August 2008)
- Lambert, John W., Norman Polmar, *Defenseless: command failure at Pearl Harbor* (St. Paul 2003)
- Layton, Edwin, T., *And I was there: Pearl Harbor and Midway: breaking the secrets* (Annapolis, 2006)
- Lowenthal, Mark, *Intelligence: from secrets to policy* (Washington D.C. 2000).
- Matthias, Willard C. *America's Strategic Blunders: intelligence analysis and national security policy 1936-1991* (Pennsylvania, 2001)
- McCullough, David, *Truman* (1992)
- National Commission on Terrorist Attacks, *The 9/11 Commission report: final report of the national commission on terrorist attacks upon the United States* (Washington 2004)
- Piacine, Robert F. 'Pearl Harbor: Failure of Inteligence?' (Maxwell AFB, 1997)
- Posner, Richard A., *Preventing surprise attacks: intelligence reform in the wake of 9/11* (Lanham 2005)
- Prange, Gordon W., *At dawn we slept: the untold story of Pearl Harbor* (New York 1991).
- Richelson, Jeffrey T., *The U.S. intelligence community* (Cambridge MA 1985).
- Roberts, Owen J., 'Report of the Commission appointed by the President of the United States to investigate and report the facts relating to the attack made by the Japanese armed forces upon Pearl Harbor in the territory of Hawaii on December 7, 1941' (United States Senate 1942).
- Safford, Laurence F., 'A brief history of communications intelligence in the United States' (1952).
- Shulsky, Abram and Gary Schmitt, *Silent Warfare: understanding the world of intelligence* (Dulles 2002).

- Smith, Carl, *Pearl Harbor 1941: the day of infamy* (Westport 2004).
- Stevenson, William, *A man called intrepid* (Guilford 1976).
- Toland, John, *Infamy: Pearl Harbor and its aftermath* (London, 1982)
- Turner, Michael A., *Why secret intelligence fails* (Dulles 2005).
- Wickens, Thomas D., *Elementary signal detection theory* (New York 2002).
- Wilford, Timothy, *Pearl Harbor redefined: U.S. radio intelligence in 1941* (Lanham 2001)
- Wirtz, James J., 'Responding to surprise', *Annual Review of Political Science* (2006) 45-65.
- Wirtz, James J., 'Theory of Surprise' in: Richard K. Betts, Thomas G. Mahnken ed., *Paradoxes of Strategic Intelligence: essays in honor of Michael I. Handel* (New York 2003)
- Wohlstetter, Roberta, *Pearl Harbor: warning and decision* (Stanford 1962).
- Wohlstetter, Roberta, 'Cuba and Pearl Harbor: hindsight and foresight', Rand corporation memorandum RM-4328-ISA April 1965

Bijlage 1: de lijst van TRICYCLE

De onderstaande punten waren gegroepeerd onder de sectie ' Naval Strong Point of Pearl Harbor':¹²⁶

- Exact details and sketch about the situation of the state wharf, of the pier i installations, situations of dry dock No. 1 and the new dry dock which is being built.
 - Details about the submarine station (plan of situation). What land installations in existence?
 - Where is the station for mine search formations? How far has the dredger work progressed at the entrance and in the east and southeast lock? Depths of water?
 - Number of anchorages?
 - Is there a floating dock in Pearl Harbor or is the transfer of such a deck to this place intended? Special tasks – Reports about torpedo protection nets newly introduced in the British and U.S.A. navy. How far are they already in existence in the merchant and naval fleet? Use during voyage?
 - Average speed reduction when in use. Details of construction and others.
-

¹²⁶ Stevenson, *A man called intrepid*. 259.

Bijlage 2: het 'winds code' bericht¹²⁷

From: Tokyo

To: Washington

19 November 1941

(J 19)

Circular #2353

Regarding the broadcast of a special message in an emergency.

In case of emergency (danger of cutting off our diplomatic relations), and the cutting off of international communications, the following warning will be added in the middle of the daily Japanese language short wave news broadcast.

(1) In case of a Japan-U. S. relations in danger: HIGASHI NO KAZEAME.*

(2) Japan-U. S. S. R. relations: KITANOKAZE KUMORI.**

(3) Japan-British relations: NISHI NO KAZE HARE.***

This signal will be given in the middle and at the end as a weather forecast and each sentence will be repeated twice. When this is heard please destroy all code papers, etc. This is as yet to be a completely secret arrangement.

Forward as urgent intelligence.

25432

JD-1: 6875 (Y) Navy Trans. 11-28-41 (S^TT)

*East wind rain.

**North wind cloudy.

***West wind clear.

¹²⁷ Attack, 'Hearings before the joint committee on the investigation of the Pearl Harbor attack '.154.